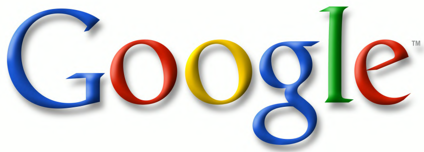
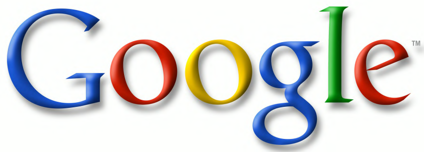

N. 5326

GRYPT ALS'T RYPT.

HET NIEUWE DROEVIGE NACHT-LICHT,

Ontsteken door Godts toren,

Ende vertoont op den Aerdt-kloot,

IN EEN

COMEET

OFTE

STAERT-STARRE

Den 15 December 1664, tot den 9 Februarij 1665, waer in wort aengewesen den wonderlijcken loop der selve.

Beschreven door ARENT ROGGEVEEN, *Lief-hebber der Mathematica, professie doende in de selfde Konst tot Middelburgh in Zeelandt.*

VOOR DEN AUTHEUR.

Tot Middelburgh, gedruckt by THOMAS BERRY, Boeck-drucker, woonende op de Noort-zijde van den *Dam*. ANNO 1665.

LOF-DICHT,

Op het Boeck genaemt het

NIEUW DROEVIGE NACHT-LICHT,

Van den wel-ervaren MATHEMATICUS

ARENT ROGGEVEEN.

SIet hier, *Myn Heeren*, nu dit *nieuwe droevig Nacht-licht*,
Want *Roggeveen* ſegt u dat noch een droeve klacht ſticht,
Jae noch een ſtichting geeſt aen't menſchelijck geſlacht,
Dat in het booſe leeft, en God ſeer weynig acht.
Maer God ſtraft nimmermeer, of waerſchouwt ons te voren,
Al heeft hy tot ſyn eer der ſonden ſtraf geſworen:
Want in het (*a*) oude Jaer, ja in het eynd' van dien (a) Te weten het jaer 1664.
Is 's morgens openbaer dit *droevig licht* geſien.
In't (*b*) nieuwe wederom quam't ſavondts't ſelfde ſchijnen, (b) Te weten het jaer 1665.
En als een Vyer-colom oock buyten Gods gordijnen,
En ons noch leyden wou na ſyn Beloofde-Landt,
Indien wy met berou maer ſagen op Gods handt.
Want ons Gods handt nu dreygt te ſlaen met ſware roeden,
En is hier noch geneigt om ons daer van te hoeden,
Soo dat noyt een *Comeet* ons te vergeefs verſcheen
En weynig (dat men weet) ook ſonder ſtraf verdween.
Want Gods *Ballans* of *Schael* ſchijnt weder opgehangen, Libra.
En vindt ons altemael te licht in onſe gangen;
Soo dat ſyn *Bock* of *Ram* ons met de horens ſtoot, Aries.
En onſe Ganſche Stam komt dreygen met de noot.

Maer wy nu Gods *Lanteern* en *Licht* als niet en achten,
Wy wandelen te geern in duyſterheyt der nachten,
Hoe dat Gods Rechter-hant ons dreygt ook om te ſlaen,
Ja over dit ons LANDT wy geen *Comeet* ſien ſtaen.
Want als ons God beſtrijdt, ſyn ſtraffen ons verſwolgden,
Peſt, Oorlog, dieren tijdt op onſe ſonden volgden,
Soo dat dit *droevig licht* ons tot vermaning ſtreckt,
Dat Godes hoog Gericht om ſonden is verweckt.
Siet dan hoe *Roggeveen* verthoont dit Hemelſch' teycken,
Dat hy, als ongemeen, kan met verſtant bereycken,
Want 's nachts hy weynich ſliep, (ja ick dit van hem ſeg)
De wyl dit *Teycken* liep als in ſyn eygen weg.
En tegen de Natuer der *Teyckenen* wou loopen,
Om dat wy alle uer hier ſond' op ſonden hoopen;
Soo dat ons die *Comeet*, die eerſt ſich heeft vertoont,
In't laetſt' ook (ſoo men weet) niet onſe ſtraf verſchoont.
Want al de ſelfde *Sterr'* ons toonden Godes Roede,
Om dat wy in 't verwerr' niet zijn op onſe hoede;
Hoe wel eerſt heeft geſtreckt nae 't Weſten deſe Roê,
In 't leſt heeft ſy gereckt oock nae het Ooſten toe.
En immers watter is van die *Comeet* te ſeggen,
Komt *Roggeveen* gewis en ſeker uyt te leggen,
Hy werpt niet over hoop al watter is ontrent,
Maer maeckt den ganſchen loop van die *Comeet* bekent.
Hier als een Arendt vliegt in hooghten *Arendt Janſen*,
Nu hy ons niet bedriegt, verdient hy Lauwer-kranſen,
Want boven d'ander ſelf hy ſoo in hooghten ſweeft,
Dat hy aen 't hoog gewelf als met de ſinnen kleeft.

C. UDEMANS.

LOF-DIGHT,

Ter eeren den MATHAMATICUS

ARENT ROGGEVEEN,

Op syn

NIEUWE DROEVIGE NACHT-LICHT.

L had ick *Samsons* maght, en *Harcules* zyn stoutheit,
Al hadt ick *Cresus* schat, en *Nestors* oude outheit,
Of *Salomons* verstant, noch soud' ick my verwonderen
Over dit *droevigh licht*, dogh een gaet sigh affsonderen,
Om dese naght *Comeet* de mensch te doen verstaen,
En stelt de oorsaeck van *syn* hart en traegh voortgaen;
Dat ider een die 't maer een weynigh heeft gelesen,
Sal vatten syn Concept: soo een is waert gepresen,
Die syn talent besteet op hope van profijt,
Tot op weck van de goe, een moort-priem van de nijt.
'k Segh soo een dient gekroont met *Tym*, met *Talp*, en *Roosen*,
Syn pen was even vlugh niet door de kou bevrosen,
Terwijl hy dit beschreef, siet ARENT ROGGEVEEN,
Die d'opkomst vande *Ster* en waer sy laest verdween:
Ons klaer en naeckt bewijst, door bladert dit met sinne,
En oordeelt niet te vroegh, doet niet gelijck de spinne:
Maer als de waerde Bie, die voedsel haelt en honingh
Uit eenderleye blom, voor ons een goe vertooningh.
Dit *Nieu en droevigh Licht*, of anders *Roe* des *Heeren*,
Vertoont eerst in 't * *Balans* om ons daer door te leeren, * *Libra*.
Dat soo wy zijn te light, verworpen zullen zijn,
Door *Swaert*, of *hongers noot*, en *pestiaels* fenijn:
Sy eindight in den * *Ram* met hare kromme hoornen, * *Aries*
't Bewijs is klaer genoegh, dat *Godt* op ons sal toornen,
Soo wy geen boet en doen met die van *Ninevee*;
Daerom valt in de Roe en maeckt met *Godt* eerst vree,
En dan sal u viant u worden tot een Scherm-heer;
Zoo sal naer koude vorst vertoonen ons het warm weer.
Zyn snel en vlugge Loop, wert pertinent verklaert,
De reden zijn geweest om dat hy by de *Aert*
Zijn koers nam in die wegh, soo dat hy was gedwongen,
Om dat hy wiert geparst, te maken groote sprongen,

En

2. deel N. 64

En daerom oock van ons veel grooter is gesien.
Zyn light en was niet klaer, maer duister voor de lien;
Want syn postuyr dat wiert, doorstraelt gelijck een schijnsel;
Zyn lichaem was niet vast daerom een light verdwijnsel;
Zoo datter maer een *Star*, geen twee en is geweest,
Die anders sustineert is absoluit vergeest.
De *snelheit* des *Comeets* bewijst oock dat het *Aertrijck*
Beweeght en omme gaet, den Antheur doet hier klaer blijck,
Om alles te verstaen bemerckt maer en probeert,
Hy stelt de saeck heel naeckt, soo gy maer observeert,
De tijt, hoe, en wanneer, 't vergrooten en 't veminderen,
Gy krijght contentement: dogh die dit mogte hinderen,
Of ongelooflijck schijnt die wijs ick by die geen,
Die daer syn werck af maeckt, om naeckter te ontleen,
Wat hoeft den *Atlas* meer de werelt t' onderschragen?
Daer hoeft geen *Faiaton* te rijden op de wagen,
Om 't kostelijck Palleis, van *Jupiter* te sien:
Saturnus brengt nu voort scharpsin'ge gauwe lien:
Neptunus hoeft niet meer te rijden op de baren,
Vermits oock *Mars* verstaet op d' Ociaen te varen.
Godt heeft den mensch gebracht tot op een hooge trap,
Dat hy het Lant, de Zee, ja 's Hemels eygenschap,
Soo veel hem is bekent, afmeet, selfs de Planeeten,
En al wat sigh vertoont natuierelijck zy afmeten.
Vaert voort dan in de Konst Eerwaerde ROGGEVEEN;
Maer laet ons Godt al t' saem op-off'ren ons gebeen,
Op dat ons dees *Comeet* magh strecken tot ons voordeel;
Soo sal ons *Godes* Soon vry sprecken in het Oordeel.

J. Pietersz slingert reght.

DEDICATIE.

AEN DE

Edele Mogende Heeren, mijn Heeren

De Gecommitteerde RADEN,

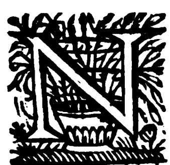
ALS MEDE

De Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit van ZEELANDT.

MITSGADERS

De Achtbare, wijse, voorsienige Heeren, mijn Heeren BORGEMEESTERS, SCHEPENEN ende RADEN der Stadt MIDDELBURGH in ZEELANDT.

MIJN HEEREN,

Adien ons lange dagen aen 't Firmament des Hemels is verscheenen een nieu-geschapen Lighaem; vertoont in een Sterre met een Staert, ofte Roede. Soo is't dat ick my alle dagen hebbe besich gehouden om die te observeren, en dat gheduerigh

gecontinueert tot dat die is verdwenen, ofte ten eynde van ons gesicht is gepasseert.

Nadien ick dan alle dese Observatie vaerdigh hadde, dacht my geraedtsaem een kleyn Tractaetje daer van door den Druck gemeen te maken; waer in beschreven is den wonderlijcken loop der selfden, (als oock noch 56 andere Cometen, die aen 't Firmament des Hemels zijn vertoont, met het gene daer bysonderlijck op gevolght is: waer uit men kan af-meten dat het teeckenen van Godts toren zijn, dienende het Menschelijck geslacht tot waerschouwinge; soo dat het seker is dat het gesichte des Comeets door de Almogende handt Godts ons wel eenige plage konde te huis senden, 't welck de goede Godt wil verhoeden) en alsoo mijn studie niet anders is als in de Mathematice konste, waer onder oock de Astronomia getelt wort; soo wierde ick te meer aengedrongen om het selve aen den dagh te brengen, op dat een yder mochte bemercken hoedanigh dit teecken is verloopen, oock hoedanigh men kan sustineren dat het selfde gheweest is, waer van den inhout van dit Tractaet sulcks bekent maeckt.

Ende nadien ick bemerckte dat vele die somtijdts iet na een anders Copie druckte, de vrymoedigheit namen om sulckx aen Uwe E: M: en A. W. te deduceeren, die ick vertrouwe dat om de veelheit der selve by hare E: M: en A. W. dickwils zijn afgeslagen; doch alsoo ick als een schuldenaer

van

van wegen de goede genegentheit die ick van haer E. M. en A. W. hebbe genoten, ben ten hooghſte verobligeert om dit als iet beſonders U E. op te dragen, niet ten aenſien van de ſtellinge, maer ten aenſien van het extraordinaer teecken, als meermaels is verhaelt, om reden dat ick meermale de goede genegentheit van uw E. Edele Mog. en Achtbare wijſe, t'mywaerts hebbe beſpeurt, die ick ſoecke met alle eerbiedige en ſchuldige danckbaerheit te erkennen, 'k ſal oock te meerder verobligeert zijn (ſoo ick 't faveur van U E. M. en A. W. in 't aennemen van dit als een eerſte vrucht mijner ſtudie mach genieten, die ick door geſtadigh onderſoeck hope tot een hooger trap te brengen, (ſoo mijn Godt het leven ſpaert) om ſulckx aen U E. M. en A. W. te continueren; den Almogenden Godt biddende U E. M. en A. W, Perſoonen gelieve te ſegenen met rijpe verſtande en wijſe regeringe, (voornamentlijck in deſe Conjuncture van tijdt) en na goet onderſoeck der ſelfde te nemen in ſijn Heylige protexie. Actum in Middelburgh, den 12 Februarij 1665.

V Ed. Mog. en Achtbare, wijſe,

Onderdanigen Dienaer

ARENT ROGGEVEEN.

TOT DEN LESER.

'T IS iet anders dat met het gesicht gesien, ofte met het verstant begrepen wort, het gesichte sal ons wel veeltijt iet doen gelooven, waer uit somtijdts een bysonder oordeel voorkomt, 't gene nochtans in der waerheyt alsoo niet en is: Ja hoe menighmael sullen wy iet in onse sinnen gevoelen, sonder dat wy op eenige ingebore kennisse (daer wy onse wetenschap van moeten af-leyden) acht slaen; en alsoo de schijn voor de waerheyt nemen, 't welck voorkomt van de aen-neminge van onse kindtsheyt, doen wy noch geen rechte kennisse van de reden en hadden. Maer wanneer wy metter tijdt ons soecken te gewennen om niet aen te nemen als dat ons de rede leert; dat is, dat ons verstant oft de Geest begrijpt. Soo dient men dan geoeffent te zijn, ja ick sal seggen met STAMPIOEN en andere MATHEMATICE, datter geen beter oeffeningh is als de MATHEMATICA, die, als een wet-steen der Geesten, tot alle scientie vaerdigh maeckt, en dat om dese rede: dat hy niet en sustineert noch niet onder-stelt, maer alle proportie en vergelijckingh wis-konstigh openbaert. Ja die de Mensche brengt tot het begrijp der Aerde, van daer over de Wateren: en dan doet sy hem stijgen tot de Hemelen en wonderen Godts, en sal die soo na weten te bepalen, als of die in sijn vuist besloten waren; van daer komt hy tot den Autheur en Schepper aller dese heerlijkheyt, alwaer geen minder stof en is om Godts heerlijckheyt te verheerlijcken.

De reden dan die my bewogen hebben om den loop des COMEETS alhier te beschrijven, is voornamentlijck dit: Dat vele Menschen van oordeel zijn geweest, na het gesichte, datter soude twee Cometen vertoont zijn; maer soo dit met de rechte reden des Geestes, ofte met overleggingh des verstants wat nader wort ingesien, soo bevintmen dat het gesicht dwaelt, dat de COMEET die men gesien heeft den 15 December is de selfde geweest, die haer geduerigh aen 't Firmament des Hemels heeft vertoont; de waerheyt hier van is niet gefondeert op losse gronde, maer op wis-konstige bewijs-redenen, waer van den Inhout van dit Tractaet breeder van beschrijft.

Wy willen den Leser oock bekent maken, dat dese Observatie die wy gedaen hebben, maer zijn geschiet door een slecht Instrument: namentlijck met een Graet-boogh, door 't af-meten der vaste Sterre, die wy verder op de Globe hebben afgemeten: en daer op den loop des COMEETS afgebeelt,

TOT DEN LESER.

afgebeelt, het welk de reden is dat ick geduerig ſeg ontrent ſo veel gr. want of my iemandt wilde beriſpen, ('t welck wel licht ſoude konnen geſchieden) ſoo iemandt beter gelegentheyt gehadt heeft, als ick om te obſerveren; namentlijck een bequaem Inſtrument, en een afgeſonderde plaets, en dan vorder door Spheriſche calculatie alles gebracht, ſoo na als de metingh toe laet; die ſoude met my wel konnen in eenigh verſchil komen, maer dat kan weynigh geven in dit voor-val: om reden dat het ons even veel doet, offer in de Taen-ronds-lenghte en breete, en Evenaer lengte en breete, een halve ofte heele Graedt gemiſt waer: Wy achten het ſelve evenwel hier toe genoegh te zijn, om datm'er geheel den loop des COMEETS by kan verſtaen. De verdrayinge en ſtreckinge der Roede is met een Figuer hier by afgebeelt. De goede GODT geve dat het ons ten goede mach gedijen. Vaert wel, en ontfanght het ſelve als 't u gegunt wort.

Van Uwe E. D. W. Dienaer

Arent Roggeveen.

2e deel . No. 64

Verklaringe van het Figuer.

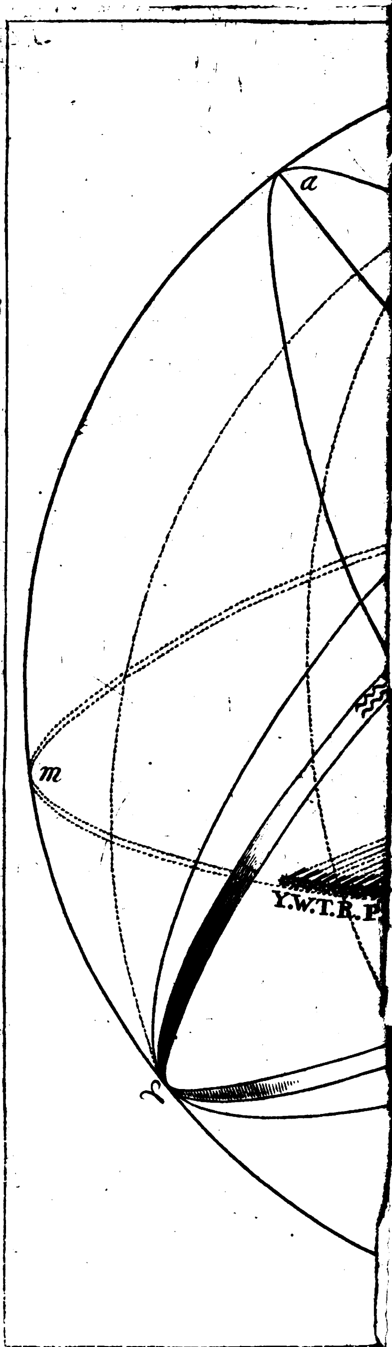

Aet de buitenste Circkel A. a. M. zijn, de Meridiaen.
H. g. den Equinoctiael.
Aries, Taurus, Libra, Capricornus, den Sodiack, ofte Ecliptica Lini.
a De Noorder en b de Zuyder As.
A, B, C, D, M, A, de Comeets-wegh.
d, De Sodiackx-Pool.
e, De Pool des Comeets-wegh.
d, A, d, B, d, E, zijn de Circkelen der lenghte, deelende den Ecliptica Lini in 12 gelijcke deelen, tusschen elcke spatij is begrepen yder teecken, en elck teken 30 graden.
Z, Een geimagineert punct, waer na de stralen des Comeets haer geduerigh hebben gestreckt.
Y, Reus rechter Schouder.
X, De tweelinghs hiele.
v, Den kleynen Hont.

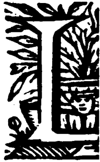
De Sterre tusschen D, en C, zijn na proportie van sijn loop gestelt, en alhier niet afgeteeckent, om dat die niet geobserveert zijn, want C, is geweest den 27 December, D, den 30 dito, soo dat naest C, den 28 dito, en naest D, den 29 dito moet verstaen worden, desgelijckx ist oock met die Sterren die tusschen A, en B, staen sonder Letteren, om dat wy die niet hebben konnen observeren, welcke zijn verloopen tzedert den 18 dito tot den 26 dito, de Comeets-wegh A, B, C, hebbe ick met een dubbelde blinde Liny gestelt immagenabel, ontrent van 1 en halve graed, waer van ick oordeele dat hy ontrent gedwaelt heeft, dan wat hooger dan wat lager, en soo niet soo soude men het selve het observeren konnen te last leggen.

Het

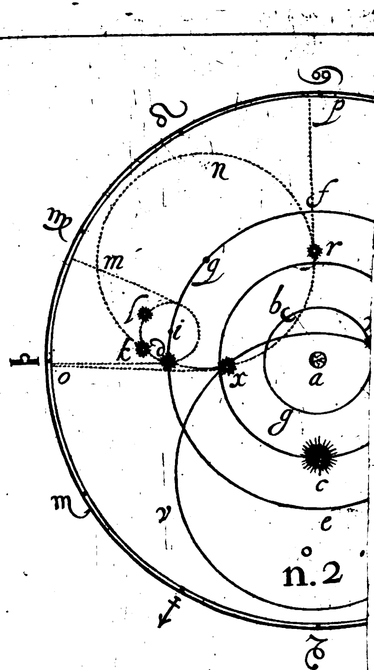
64 2e deel 64

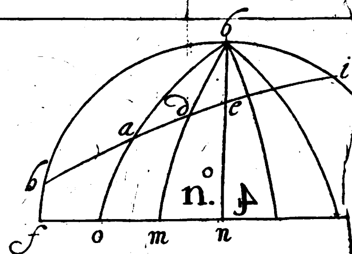

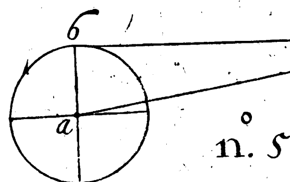
No 64 2e deel 4e 64

e, De P
d, A, d,
lijcke
Z, Een
gestre
Y, Reus
X, De
v, Den
De St
geteecken
D, den
worden,
ren, om
dito tot de
gestelt im
gedwaelt
serveren k

N° 64

e, De I
d, A, a
lijcke
Z, Een
gestre
Y, Reus
X, De
v, Den
De S
geteecke.
D, den
worden,
ren, om
dito tot a
gestelt in
gedwael.
serveren

Het eerste Hooft-stuck.

Waer in alleenelijck wort aengewesen de Observatie en verloop des Comeets, soo in den Zodiack, (tegen de ordre der teeckenen) als in den Comeets-wegh.

Onder alle schepselen Godts en isser niet heerlijcker van de Mensche/ en dat om dese drie redenen:

Eerst/ ten aensien van de Lichamelijcke gestalte der Mensche/ 't welck na het beeldt Godts geschapen is.

Ten tweeden / om dat hy van Godt synen Schepper is begaeft geweest om alle geschapene dingen te onderscheyden.

Ten derden / om dat hy was begaeft met de kennisse Godts/ kennende syn Schepper te zijn Eeuwigh / Almachtigh / Al-wijs/ Voorsienigh/ en Al-regeerende zijnde de eenige oorspronck en Fonteyne alles goets.

Dit alles is den Mensche in den beginne ingeschapen geweest/ met een volkomen heerlijckheyt en wetenschap.

Maer alsoo den Mensche in den Val alle dese heerlijckheyt van Natuere heeft verloren/ soo ist efter dat door de genade Godts/ de Menschen noch soodanig zijn begaeft / dat de selfde met naerstigh ondersoeck kan komen tot groote wetenschappen / ja tot de alderhooghste kennisse Godts; ick segge soo verre als hem belieft heeft die aen ons te openbaren.

Want soo iemant maer aenmerckt dat heerlijcke gebouw van het Hemelsche Tapijt / waer in te bespeuren is Godts almogentheit / voorsienigheit / &c. Wie sal syn selve niet schuldigh vinden te seggen : O! wonderlijcke Ordonnantie.

En voorder/ door de natuerlijcke toestemminge sal men moeten komen tot een wesentheit des Wesens / gelijck vele daer toe gekomen zijn, en voornamentlijck die die ontbloot zijn geweest van de Canonijcke Schriften.

Hoewel datter beneffens de Canonijcke Schriften niet heerlijcker is te ondersoecken als de wercken Godts; so ist nochtans soodanigh dat die met weynigh neerstigheit wort be-yvert; want vele slaen haer oogen wel ten Hemel opwaerts/ en aenschouwen wel de Hemelsche Sterren/ als oock de Mane / en voornamentlijck de Sonne. Doch men meent het is een dagelijcx gebruyck / 't welck Godt van den beginne alsoo heeft verordineert : en tot dienst van de Mensche geschapen/ sonder eenige nadere opmerckinge.

Maer wanneer ons Godt noch iet krachtiger doet verschijnen als tegenwoordigh / 't geen ons dagelijckx aen 't Firmament des Hemels vertoont; namentlijck een wonderbaerlijck teecken; zijnde een Comeet-sterre/ ofte een Sterre met een staert / gelijck hem eerstmael heeft vertoont den 15 December 1664. doch andere die ick gesproken hebbe/ seggen die gesien te hebben den 13 December / zijnde Scheep/ tusschen Willem-stadt en Dordrecht/ ontrent 's nachts ten 12 uren/ andere seggen oock datter eenige Bouw-lieden ontrent Domburgh die hebben ge-

sien smorgens ten 4 uren / op den selfden dito : wat hier van is dat is my onbekent. Maer het is seker dat Godt ons als met een Roede dreyght/ waer uit kan afgemeten worden dat onse sonden reicken tot de alderhooghste straffe.

Het is oock seker dat de ghemoederen der Menschen hier door extraordinaris ontroert zijn / want wanneer datter geseght wierdt datter een teecken aen den Hemel stont/elck was in roeren ; soo dat de straten in der Nacht meer met volck beset zijn geweest als by Daegh/ om de teeckenen Godts te aenschouwen/ waer in een ygelijck Godts wonderheden bemerckte/en vele die met suchtinge en weenende oogen aen sagen / als wel te bedencken is : want soodanige teeckenen een yder in 't particulier hem wel mach toe-eygenen / op dat den toorn Godts mochte gestilt worden.

Benessens het gesichte van dese nieuwe Staert-sterre is noch iet anders te bespeuren/ namentlijck sijn wonderbaerlijcken loop / die hy door den Hemel doet/ 't welck wy u in 't volgende sullen verklaren :

Na het gheroep van den 15 December 1664 / datter een Sterre met een staert aen den Hemel wiert gesien ; so ist dat ick my de volgende nachte hebbe besigh gehouden/ om eens het selve te aenschouwen / of het een Staert-sterre mochte zijn / ja ofte neen : want in 't Jaer 1661 quamen oock soodanige geruchten / datter een Staert-sterre aen den Hemel vertoonde/maer na datmen de selfde ondersocht soo was het een Sterretje / staende onder den Beck van den vliegenden Arent/ en het Hooft van Antynos. Maer het gesichte vertoonde aldaer eenige reflectie/ doch heel flaeu/ het schijnt of daer soo iet wilde vertoonen / even gelijck hem de Melck-wegh laet aensien/ die dwers door den Hemel streckt/ soo dat ick sustineer datter eenighe reflectie is ghewees tusschen den Aerdt-kloot en de voornoemde Sterre/ 't geen hem in de ooge des sienders heeft vertoont / als of sulckx aen de voornoemde Sterre annex was.

Maer hoedanige stoffe dit mochte geweest hebben / daer van en sal ick tegenwoordigh niet schrijven ; maer dit sal ick seggen dat ick den 29 April in 't Jaer 1664 een licht hebbe gesien ontrent ten 9 uren/ dat met een extraordinare snelheit quam schieten uit de ruymte des Hemels/ zijnde ontrent van de groote ghelijck een quartier Maen/ doch ront van forme / komende uit den Oosten en schietende na den Westen/makende met den strael en den Aerdt-kloot (ontrent by gissingh) een hoeck van 45 Graden. Dit voornoemde licht was soo snel en soo klaer als de Maen hem kan vertoonen/en was oock door het schieten/ ofte door het breken van de Lucht achterwaert met een strael / gelijck een Staert-sterre / 't welck ick niet alleen met verwonderingh/ maer oock met ontsteltenis aensagh / soo langh tot dat het selfde Licht de Nacht-kegel gheraeckte / en was doe als verdwenen. Want wanneer eenige Hemelsche stoffe / die tot een lighaem vergaren / de stralen van de Sonne misse/ soo zijn sy doot/ welcke stoffe gelijck is/die stoffe diemen met klaer weder by nachten dickwils siet neder vallen uit de ruimte des Hemels : waer over de ghemeene Man seght daer verschiet een Sterre / om dat sulckx in haer ooge soo schijnt te wesen.

Ick ben dan met de Observatie/ door contrarie weder van Nevel / Mist / en wolckachtige Lucht opgehouden / tot den 18 December 1664 / smorgens ten 5 uren 40 minuten : doe heeft hem de voornoemde Comeet-sterre wederom vertoont/ en hebbe door Observatie de selfde bevonden als volght :

In

2e deel

64

In Libra ontrent	2 Graden 40 minuten.
De Caen-ronts Zuyder-breete ontrent	25 Graden 30 minuten.
De Evenaer-lenghte ontrent	172 Graden 0 minuten/
De Zuyder-declinatie ontrent	24 Graden 30 minuten.

Staende in de bocht van de Water-slange/ tusschen de oogen van Corvus, en de Zuydelijckste voet van den Crater. De Starre vertoonde hem ontrent te zijn van de derde a vierde groote heel droevigh/ ende de Roede was gestreckt over de Zuydelijckste Starre vande voornoemde voet vanden Crater, met een flauwe strael/ ontrent de lenghte van 8 a 9 Graden/ welcke Spherale Lynij immaginabel passeerde het hart van de Water-slange/ over den kleynen Hont/ tot de Tweelinghs hielen; welcke eerste Observatie in de Figure wert afgebeelt mette letter A. van dese tijdt heeft men geduerigh betrocke Lucht ghehadt/ waer door de selfde Comeet niet heeft konnen gesien werden tot den 26 December smorgens ten 4 uren/ en doe geobserveert als volght:

Op den 26 dito smorgens ten 4 uren/ zijnde ten Huyse van Sr. Joos van Breen/ Equipagie-meester van de Heeren der Admiraliteyt/ en de Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie; en hebbe aldaer bevonden de selfde Comeet-starre te staen in 't groot Mars-seyl van 't Schip/ streckende mette Roede een weynigh bezuiden de Noordelijcke Starre/ staende in de groote Stenge/ de lenghte van ontrent 9 a 10 Graden/ doch heel droevigh/ maer klaerder als den 18 dito/ zijnde een Sterre ontrent van de eerste groote. De Spherale Linij ofte de streckingh der Roede passeerde immaginabel als boven/ een weynigh bezuiden den kleynen Hont/ tot ontrent de Tweelinghs-hielen/ en wert in de Figure afgebeelt met de Letter B, en bevonde in 't begin ofte ontrent 30 minuten in Virgo.

De Caen-ronts Zuider-breete ontrent	45 Graden 30 min.
De Evenaer-lenghte ontrent	136 Graden 0 min.
De Zuyder-declinatie ontrent	31 Graden 0 min.

Door dese voornoemde Observatie is bevonden dat de Comeet-starre is verloopen/ boven syn ordinare dagelijcksen loop/ van den Oosten na den Westen/ (wel-verstaende met een vasten Aerdt-kloot) in den tijdt van 7 dagen 22 uren 30 minuten/ ontrent 31 Graden van de Ecliptica-linij/ en dat tegen de ordre en teeckenen des Zodiackx/ en in syn eygen Circkel is hy West-waert geweken ontrent 33 Graden/ met welcken loop hy beschrijft een grooten Circkel/ ('t welck van den voornoemden Joos van Breen eerst wiert aengemerckt) waer van wy in 't volgende nader sullen beschrijven.

Den 27 dito 's morgens 0 uren 30 minuten/ soo heeft hem de selfde Comeet-sterre wederom vertoont/ zijnde doe ter tijdt als vooren ten Huyse van den voornoemden Joos van Breen/ ende geobserveert als volght:

2e deel N°. 64

In Leo ontrent ——— ——— ———	19 Graden.
De Taen-ronts Zuider-breete ontrent ———	48 Graden 20 minuten.
De Evenaer-lenghte ontrent —— —— ——	126 Graden 30 minuten.
De Zuider-declinatie ontrent ——— ———	31 Graden 30 minuten.

Staende ontrent de Schoot-horen van 't voornoemde groot Mars-zeil / vertoonende hem grooter als oit voor desen; ja grooter als den grooten Hont / zijnde van groote ontrent als Venus / maer droeviger van Licht; ende de Roede was op die tijdt lang ontrent 20 Graden / streckende bezuiden de Zuidelijkste Sterre / staende inde Wimpel / wapende van de groote Stenge van 't voornoemde Schip / 't welck in de Figure wert vertoont mette Letter C.

Voor dese boven-staende Observatie soo heeft de voornoemde Comeet verloopen (tegen de ordre des Zodiackx / in de tijdt van 20 uren 30 min. ontrent 11 Gr. 30 min, en in sijn eygen Circkel ontrent 7 Graden 0 min. West-waert makende als voren noch met sijn loop een grooten Circkel / boven sijn dagelijckse loop om de Polen des Equinoctiaels.

Den 28 en 29 dito is de selfde niet gesien / door 't belet van de betrocke Lucht.

Den 30 dito / 's avonts ten 9 uren / soo heeft hem die selfde Comeet wederom vertoont / dichte by een Starretje / staende in 't hooft van den Haes / onder de voeten vanden Reus; en geobserveert als volght:

In Gemini ontrent ——— ——— ———	12 Graden.
De Taen-ronts Zuyder-breete ontrent ———	40 Graden 20 minuten.
De Evenaer-lenghte ontrent —— ———	75 Graden 30 minuten.
De Zuider-declinatie ontrent ——— ——	17 Graden 30 minuten.

Alhier wert bevonden dat de voornoemde Comeet heeft verloopen / teghen de ordre der teeckenen des Zodiackx / in de tijdt van 2 daghen 20 uren 30 minuten / ontrent 67 Graden / en in sijn eygen Circkel ontrent 47 Graden 40 min. West-waert / makende als vooren met sijn loop noch een grooten Circkel / boven sijn dagelijcksen loop / om de Polen des Equinoctiaels.

De streckinge van de Roede heeft men doe ter tijdt niet konnen waer nemen. Door 't belet van 't licht van de Maen vertoonde hem ontrent een Sterre van de eerste groote / doch heel droevigh in 't ghesicht / welck in de Figure wert afghebeelt / mette letter D.

Den 31 dito / 's avonts ten 8 uren / so heb ick de selfde Comeet-sterre wederom geobserveert / en bevonden als volght:

In Gemini ontrent ——— —— ———	1 Graed. 0 minuten.
De Taen-ronts Zuider breete ontrent —— ——	34 Graden 30 min.
De Evenaer-lenghte ontrent ——— ———	65 Graden 30 min.
De Zuider declinatie ontrent ——— ——	12 Graden 50 min.

Alhier wert bevonden dat de voornoemde Comeet heeft verloopen / in de tijdt

van

van 23 uren/ (tegen de ordre der teeckenen des Zodiackr) ontrent 11 Graden 30 minuten / en in syn eygen Circkel ontrent 10 Graden 50 min West-waert makende als voren noch een grooten Circkel met syn loop / boven syn dagelijcksen loop/ om de Polen des Equinoctiaels.

De Sterre vertoonde hem noch ontrent als een van de eerste groote/ heel droevigh / de streckinge van de Roede heeft men niet konnen observeren door 't licht van de Maen/ welck in de Figure wert afgebeelt mette letter E.

Den eersten January 1665 's avonts ten 8 uren / soo hebbe ick die selfde Comeet-sterre wederom geobserveert/ en bevonden als volght:

In Taurus ontrent ——— ——— ——— 23 Graden 30 minuten.
De Taen-ronts Zuider-breete ontrent —— —— 27 Graden 15 min.
De Evenaer-lenghte ontrent ——— ——— 57 Graden 0 min.
De Zuidelijcke Declinatie ontrent ——— —— 8 Graden 0 min.

Alhier wert bevonden dat de voornoemde Comeet heeft verloopen / in de tijdt van 24 uren/ ontrent 7 Graden 30 min. en dat als voren tegen de ordre en teeckenen des Zodiackr) en in syn eygen (makende als voren noch met syn loop een grooten Circkel) is de selfde verloopen West-waert / ontrent 9 Graden 20 min. boven syn daghelijckschen loop om de Polen des Equinoctiaels. De streckinge van de Roede heeft men (als voren) door het licht van de Maen niet konnen observeren. De Sterre vertoonde hem heel droevigh / schijnende van groote te minderen/ welck in de Figure wert afgebeelt mette Letter F.

Den 3 dito / 's avonts ten acht uren / soo heeft den voornoemden Joos van Breen (alsoo ick doe ter tijt belet was) de selfde Comeet-sterre wederom geobserveert/ en bevonden als volght:

In Taurus ontrent ——— ——— ——— 14 Graden 0 minuten.
De Taen-ronts Zuider-breete ontrent —— —— 18 Graden 55 min.
De Evenaer-lenghte ontrent —— ——— 46 Graden 30 min.
De Zuider-declinatie ontrent —— —— —— 2 Graden 20 min.

Alhier wort bevonden dat de voornoemde Comeet-sterre heeft verloopen/ in de tijdt van twee dagen ontrent 9 Graden 30 minuten/ en dat (als voorgaende) tegen de ordre en teeckenen des Zodiackr / en in syn eyghen Cirkel / als meer is verhaelt/ is de selfde West-waert verloopen ontrent 11 Graden 50 minuten. De Roede was gestreckt als voren na de Tweelinghs-hiele / de lenghte van ontrent 15 Graden/ doch hadde by wijle in 't gesicht een langer uyt-schietende strael / die men niet wel observeren en konde / doch heel flauw/ de Sterre was minder als een van de eerste groote/ welck in de Figuer wert afgebeelt mette Letter G,

Den 4 dito / 's avonts ten 10 uren/ soo hebbe ick de selfde Comeet-sterre wederom geobserveert als volght:

In Taurus ontrent	10 Graden 35 minuten.
De Taen-ronts Zuider-breete ontrent	15 Graden 10 min.
De Evenaer-lenghte ontrent	43 Graden 0 min.
De Noordlijcke Declinatie ontrent	1 Graed 0 min.

Op den selfden dito/ ontrent ten 4 uren na de middagh/ soo heeft de voornoemde Comeet de Linie Equinoctiael gekruist/ met een hoek van ontrent de 31 Graden 30 minuten/ passerende over de 44ste Graed van de Evenaers lenghte.

Door dese voorgaende Observatie is bevonden dat de voornoemde Comeet heeft verloopen in de tijdt van eenen dagh 2 uren/ en dat tegen de ordre en teecken des Zodiackx/ ontrent 3 Graden 25 minuten/ makende als voren met sijn loop noch een grooten Circkel/ waer in hy West-waert is verloopen 5 Graden 0 minuten/ boven sijn ordinare dagelijcse loop/ om de Polen des Equinoctiaels.

De Roede was immaginabel/ ghestreckt met de Spherale Linij tot een weynigh benoorden de rechter Schouder van den Reus/ gaende als voren ontrent de Tweelinghs-hielen. De Sterre vertoonde hem ontrent als een van de tweede groote/ doch wat blijder als voorgaende/ maer kleyn van licht/ welck in de Figure wert afgebeelt mette letter *H.*

Den 6 dito 's avonts ten 9 uren soo hebbe ick de selfde Sterre wederom geobserveert/ en bevonden als volght:

In Taurus ontrent	6 Graden 0 minuten.
De Taen-ronts Zuyder-breete ontrent	10 Graden 0 min.
De Evenaer-lenghte ontrent	26 Graden 40 min.
De Noorder-declinatie ontrent	4 Graden 0 min.

Waer door bevonden wert dat de voornoemde Comeet heeft verloopen in de tijdt van eenen dagh 23 uren/ ontrent 4 Graden 35 minuten/ en dat tegen de ordre en teeckenen des Zodiackx/ makende met dien loop (als voren) een grooten Circkel/ waer in hy is West-waert geweken ontrent 7 Graden 0 min. boven sijn dagelijckse loop om de Polen des Equinoctiaels/ de Roede draeiende hem gedurigh/ als meermalen geseght is immagenabel/ tot tusschen den kleynen Hont en de Tweelinghs-hielen/ de Sterre zijnde ontrent van de tweede groote/ 't welck in de Figure wert afgebeelt mette letter *I.*

Den 7 dito/ 's avondts ten 11 uren/ soo hebbe ick de selfde geobserveert als volght:

In Taurus ontrent	4 Graden 30 minuten.
De Taenronts Zuyder-breete onerent	8 Graden 0 min.
De Evenaer-lenghte ontrent	35 Graden 0 min.
De Noorder-declinatie ontrent	5 Graden 40 min.

Waer

Waer door bevonden wert dat de voornoemde Comeet-sterre is verloopen in de tijdt van eenen dagh 2 uren/ ontrent 1 Graed 30 minuten/ en dat (als voren) tegen de ordre en teeckenen des Zodiackx/ makende met het voorgaende noch een grooten Circkel/ waer in hy west-waert is verloopen ontrent 2 Graden 40 minuten/ boven sijn dagelijckse loop/ (als meer geseght is) 't welck in de Figure wert afgebeelt mette letter *K*.

De Sterre en Roede is noch gestreckt als voren/ nae de Tweelinghs-hielen; passerende immaginabel mette Spherale Linij bezuiden het Stiers-oogh.

Den 8 dito 's avonts ontrent 9 uren/ de selfde geobserveert als volght:

In Taurus ontrent	3 Graden 25 min.
De Taenronts Zuider-breete ontrent	6 Graden 34 min.
De Evenaer-lenghte ontrent	33 Graden 0 min.
De Noorder-declinatie ontrent	6 Graden 30 min.

Waer door bevonden wert dat de Comeet-sterre heeft verloopen in de tijd van 22 uren ontrent 1 Graed 5 minuten/ en dat als voren.

En in sijn eygen loop west-waert ontrent 1 Graed 35 minuten/ makende met het voorgaende noch een grooten Circkel/ de Roede streckende hem gheduerigh Oostelijcker/ na het meer-verhaelde punt; De Sterre begint dagelijckx te verminderen/en de Roede hoe langer hoe flauwer/ 't welck in de Figure wert afgebeelt mette Letter *L*.

Den 9 dito savonts ten 8 uren/ de selfde geobserveert als volght:

In Taurus ontrent	2 Graden 22 minuten.
De Taenronts Zuider-breete ontrent	5 Graden 0 minuten.
De Evenaer lenghte ontrent	31 Graden 40 min.
De Noorder-declinatie ontrent	7 Graden 20 min.

Waer door bevonden wert dat de voornoemde Sterre is verloopen/ teghen de ordre en tekenen des Zodiacx/ in de tijd van 23 uren ontrent 1 Graed 3 minuten/ makende met de voorgaende loop (als voren) noch een grooten Circkel/ waer in hy verloopen is west-waert 1 Graed 40 minuten. De Roede buight hem geduerigh na het meer-genoemde punt/ doch heel flau/ dagelijcx verminderende/ 't welk afgebeelt wert in de Figuer mette Letter *M*.

Den 11 dito/ 's avonts ten 7 uren/ de selfde geobserveert als volght;

In Taurus ontrent	1 Graed 0 minuten.
De Taenronts Zuider-breete ontrent	2 Graden 40 min.
De Evenaer-lenghte ontrent	29 Graden 20 min.
De Noorder-declinatie ontrent	8 Graden 50 min.

Waer door bevonden wert dat de voornoemde Sterre is verloopen in de tijdt van 23 uren 1 Graed 22 minuten/ en dat als voren/ en in sijn eygen Circkel is by west-waert geweken/ ontrent 2 Graden 50 minuten. De Roede hout hem noch na 't meer-geseghde punt gestreckt/ de Sterre dagelijcks verminderende/ 't welck in de Figure wert afgebeelt mette Letter N.

Op dat wy den Leser niet souden moeyelijck vallen / om alle de Observatien van dagh tot dagh te beschrijven/ 't welck lang soude vallen/ om alles soo punctueel te vervolghen / soo hebben wy de selfde alles ordentelijck in twee Tafelen gebracht/ alwaer men sien kan hoe veel de Comeet alle dagen is verloopen / soo in den Eclptica-Linij als inde Comeets-wegh / daer men alles ordentelijck kan sien/ de aenwassinge eu afneminge van den loop. Doch om even wel noch iets daer van te seggen/ soo langh als wy de selfde hebben konnen sien/ soo ist/ dat ick de selfde heb geobserveert den 20 dito 's avonts te 8 uren/ en bevonden als volgt:

In Aries ontrent — — — — — 26 Graden 30 minuten.
De Taenronts Noorder-breete ontrent — — 1 Graed 45 min.
De Evenaer-lenghte ontrent — — — — 24 Graden 0 min.
De Noordelijcke declinatie ontrent — — — 11 Graden 40 min.

Vertoonende hem ontrent als een Sterre van de vierde groote/ heel flau/ de Roede gestreckt als voren.

Den 26 dito/ 's avonts ten 8 uren/ geobserveert als volght:

In Aries ontrent — — — — — 25 Graden 0 minuten.
De Taenronts Noorder-breete ontrent — — 4 Graden 0 min.
De Evenaer-lenghte ontrent — — — 22 Graden 10 min.
De Noordelijcke declinatie ontrent — — 13 Graden 20 min.

Vertooneude hem als een Sterre van de seste groote/ de Roede heel flau / houdende hem gestreckt als voren.

Den 3 Februarij 's avonts ten 7 uren/ geobserveert als volght:

In Aries ontrent — — — — — 25 Graden 0 minuten.
De Taenronts Noorder-breete ontrent — — 5 Graden 30 min.
De Evenaer-lenghte ontrent — — — — 21 Graden 40 min.
De Noordelijcke declinatie ontrent — — — 15 Graden 0 min.

Vertoonende hem als een nubuleuse/ de Roede was naeulijcx meer te bespeuren/ doch men konde even wel noch iet van bemercken / en soo ick seggen dorst wel geobserveert te hebben/ soo soude de Comeet ontrent 2 Graden benoorden sijn wech geweken zijn / ick bevont hem in 't observeren te staen in een rechte Linij/ met een Sterretje staende in de Borst Aries / ende een ander Sterretje staende in

Linium

Linium Septentrionalis / die ontrent 5 Graden 20 minuten Noorder Taenronts breete heeft / soo dat ick mette vorige waerneminge geen verschil hebbe gevonden in den Ecliptica Linij / en heel weynigh verschil in de Evenaer-lenghte / om reden als geseght is / dat hy soude benoorden sijn wech geweken zijn : De Roede was gestreckt over 't voornoemde Sterretje / in de Borst Aries.

Op den 9 dito / soo heb ick de selfde noch gesien / maer soo flau / dat iemant / die het niet en wist waer men die soude soecken / niet mogelijck soude geweest hebben om te onderscheyden / ick stelde my besigh om te observeren / maer dursde my daer niet op betrouwen / want men konde hem met een oogh niet wel onderscheyden / doch bevont (soo ick evenwel observeerde) dat hy noch meer benoorden sijn wegh geweken was / doch onseker.

Op den 12 dito / soo dacht my dat ick hem noch hebbe gesien / maer konde geen Roede meer bemercken.

Generale beschrijvinge van den loop des Comeets.

Men heeft bevonden / als meermaels verhaelt is / dat de Comeet-starre is verloopen extraordinaris / tegen de ordre der teeckenen / in de tijdt van eene Maendt / dat is / van de eerste Observatie / zijnde den 18 December 1664 / tot den 18 January 1665 / 155 Graden 20 minuten : Want hy is van ontrent 2 Graden 40 minuten in Libra verloopen / tot ontrent 27 Graden 20 minuten in Aries / en is in sijn eygen Circkel / waer in hy sijn cours volbroght / verloopen in de selve tijdt ontrent 145 Graden ; doch dit verloop is geschiet heel irregulier / eerst met vermeerderinge / ende daer na met verminderinge / gelijck wy hebben verhaelt inde beschrijvinge van den 26 December / dat hy was verloopen in de Ecliptica Linij 31 Graden / en in sijn eygen Circkel 33 Graden / in de tijdt van 7 dagen 22 uren / als dit regulier gingh / soo soude dat bedragen alle dagen schaers 4 Graden / en in sijn eygen Circkel alle dage ruym 4 Graden. Maer wy hebben bevonden in den volgenden dagh / dat hy heeft verloopen tegen de ordre der teeckenen in den Ecliptica-Linij 11 Graden 30 min. in de tijdt van 20 uren 30 minuten / en in sijn eygen weg is hy verloopen ontrent 7 Gr. 30 min. en die volgende tijdt tot den 30 dito / is hy verloopen in de tijdt van 2 dagen 20 uren 30 minuten / ontrent 67 Graden inden Ecliptica / en in sijn eygen weg ontrent 47 Graden 40 minuten. Soo soude dit bedragen in den Ecliptica als 't regulier was / alle dage ruim 12 Graden / en in sijn eygen loop alle dagen / ofte alle 24 uren ontrent 16 Graden.

Doch daer wert bevonden op den 31 dito / dat hy verloopen is in den tijdt van 23 uren ontrent 11 Graden in den Ecliptica-Linij / ende ontrent 10 Graden 50 min. In sijn eygen wegh alhier wert bevonden / dat sijn grootste loop gepasseert is. Soo men dit nu wilde gaen stellen in progressy / volgens de proportie van sijn winst en verlies / soo sal 't seer na komen / als in de bygevoegde Tafelen te sien is.

Lijste van den loop des Comeets in den Ecliptica-Linij, van dagh tot dag (tegen de ordre der tekenen) so hy uit den Aertkloot gesien is.

					Gra.	min.
Van den	18	Decemb. tot den	19	Dito 1664.	0	40
	19		20		1	10
	20		21		1	50
	21		22		2	42
	22		23		3	49
	23		24		5	13
	24		25		6	57
	25		26		9	4
	26		27		12	0
	27		28		18	30
	28		29		30	0
	29	Tot primo January 1665.	30		18	30
	30		31		11	30
	31		1		7	30
	1		2		5	20
	2		3		4	10
	3		4		3	25
	4		5		2	40
	5		6		1	55
	6		7		1	30
	7		8		1	12
	8		9		1	00
	9		10		0	45
	10		11		0	38
	11		12		0	34
	12		13		0	32
	13		14		0	30
	14		15		0	28
	15		16		0	26
	16		17		0	24
	17		18		0	22
	18		19		0	21
	19		20		0	21

Lijste van den loop des Comeets (tegen de ordre der tekenen) inden Circkel, die hy met sijn loop beschrijft, so hy uit den Aertkloot gesien is.

					Gra.	min.
Van den	18	Decemb. tot den	19		1	20
	19		20		2	5
	20		21		2	50
	21		22		3	35
	22		23		4	20
	23		24		5	5
	24		25		5	55
	25		26		6	20
	26		27		7	30
	27		21		13	20
	28		29		20	0
	29		30		14	20
	30		31		10	50
	31	Tot den 1665.	1	January	9	20
	1		2		6	30
	2		3		5	20
	3		4		4	30
	4		5		3	50
	5		6		3	10
	6		7		2	35
	7		8		2	0
	8		9		1	35
	9		10		1	20
	10		11		1	10
	11		12		1	0
	12		13		0	52
	13		14		0	48
	14		15		0	45
	15		16		0	42
	16		17		0	40
	17		18		0	38
	18		19		0	36
	19		20		0	34

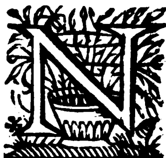
Nadien de volgende dagen sijn verloop noch meer vermindert is / soo laten wy dit hier berusten / maer hebben in 't voorgaende tot den 9 Februarij de beschrijvinge daer van in 't lange verhaelt / soo lange als wy daer iet van hebben konnen bespeuren. Make alsoo (met dese Observatie van 't eerste Deel) een

EYNDE.

2e deel N° 64

Het tweede Deel.

Waer in beschreven werden verscheyde Cometen, die haer hebben vertoont aen 't Firmament des Hemels, so veel my ter hant gekomen zijn.

NAedien de Menschen veeltijts genegen zijn (voornamentlijck) wanneer daer iet bysonders aen den Hemel vertoont wort/ om daer eenige Prognosticatie van te lesen/ soo is sulckx dat ick my in 't minste daer by niet wil bemoeien/ en dat om dese reden: dat my/ noch niemandts wetenschappen kloeck genoegh zijn de Voorsienigheit Godts te begrijpen/ veel min 't geheim daer van te beschrijven. Maer op dat een yder soude komen sien de gevolgen die gepasseert zijn na het gesichte van vele Comeet-sterren/ soo hebbe ick niet konnen nalaten die alhier by te voegen/ waer uit een yder wel verstaen kan beter dan uyt eenige Prognosticatie, dat het boden zijn van Gods plagen/ die God de Menschen (door overvloet van overtredinge) te huis sendt.

De eerste die ick uit oude Autheuren hebbe konnen bekomen/ is ghesien in 't tweede Jaer van het 78ste Olympiades/ ofte het 3502 Jaer na de Scheppinge des Werelts. Soo isser in den Hemel een Comeet-sterre gesien (doch hoedanigh die sijn loop in den Hemel heeft volbracht/ is my niet ter hant ghekomen) maer het gene daer op gevolght is/ is dit: Datter een Steen is gevallen uyt de Sonne/ in de Riviere Ægos; het welck den Gheleerden Anaxagores voorseght hadde. Soo iemandt hier van nader begeert/ die ondersoecke het 60 Capittel van het 2 Boeck Plinius.

Ten tweeden/ soo isser een extraordinare Sterre vertoont in 't tweede Jaer des Keysers Augusti; ofte het 3967 Jaer van de Scheppinge des Werelts/ zijnde het tweede Jaer in 't 194 Olympiades/ op welcken tijdt geboren is het Licht der Werelt/ namentlijck onsen Salighmaker Jesus Christus; welcke Sterre de Herders met verwonderinge en ontsteltenis aen sagen. Doch dit is een bysonder teecken van vreughde geweest/ het is oock wel te bedencken/ dat dit oock een Sterre met een strael geweest is/ en dat om dese reden: dat hy de gene die Christum sochten/ bracht ter plaetse daer hy was.

Doch soo men dit wat nader insiet/ soo is sulcks dat dese Sterre geen Sterre is geweest als ordinaris een Comeet hem vertoont; namentlijck van soodanige stoffe die de Hemelsche substantie by een trecht/ soo waterachtige als andere lijmachtige/ koude en ongesonde humeuren/ waer in de stralen der Sonne soodanigh op reflereren/ dat het voor de oogen des sienders vertoont als een nieu Schepsel ofte Comeet-sterre.

Maer dit is een Sterre geweest soo ick onderstel/ buiten alle twijffel van substantie als de Sonne/ want hy verlicht die gene die Christum sochten/ soodanigh

als

2e deel 64

als of het dagh hadde geweest/ soo dat die stralen geen ontfange/ maer een eygen licht was / tot teecken dat het licht der Wereldt ghebooren ofte geopenbaert wiert.

3. In 't Jaer naer Christi geboorte Anno 54/ soo isser aen 't Firmament des Hemels een Comeet gesien/ doch sonder eenighe nader beschrijvinge/ hoe die sijn loop heeft begonnen ofte gheeyndight. Maer daer op is ghevolght de doot van Keyser Claudij; met een groote bloet-regen/ en een extraordinare Blixem / die gevallen is op het teecken ofte Vaendel van de voorste Bende der Krijgs-knechten/ soo dat den Tempel van Jupiter den Over-winner van selfs is open gegaen/ als blijckt in 't 12 Boeck van Tacitus.

4. In 't Jaer naer Christi geboorte Anno 60/ heefter een Comeet 6 Maenden langh gestaen aen 't Firmament des Hemels/ doch sonder eenige kenbare Observatie.

Doe ter tijdt isser gevallen een extraordinare Blickxem / op de Tafel van den Keyser Nero; en heeft de selve met al het Banquet om verre geworpen/ en voorder isser geopenbaert een twijffelachtigen stant van Nero: en binnen Lauracea in Asia is door een Aert-bevinge het Beeldt Colossis ter Aerde neder gevelt.

5. In 't Jaer na Christi geboorte 64/ isser een blinckende Comeet gesien/ die op 't eynde van 't Jaer veel quaet geopenbaert heeft/ namentlijck den Blickxem/ in den blinckende Comeet/ heeft veel bloet vertoont/ 't welck den Keyser Nero tot waerschouwinge diende.

Op dese tijdt soo zijnder oock ghebooren verscheyde Monsters / als Menschen met twee Hoofden. En in den Placentijnsen Acker is een Kalf voort-gekomen/ 't welck het Hooft tusschen de beenen hadde.

Oock isser geschiet een t'samen-sweeringe der Roomaensche tegen Nero; 't geen door een Slaef is ontdeckt ghewoorden / 't welck de oorsaeck van vele haer doot is gheweest / namentlijck/ Lucius Annæus Seneca; zijnde Neronis Schoolmeester. Als mede Lucanus den vermaerden Poët. Als oock C. Julius Atticus Vestinus Borgemeester/ onnoosel aen het verraet is mede omgebracht/ als blijckt in Tacitus 15 a 16 Boeck.

6. In 't Jaer naer Christi geboorte 79/ soo isser een Starre vertoont/ van gedaente als een Hair-bos / waer op kort is ghevolght de doodt van Keyser Vespasianus.

7. In 't Jaer als voren Anno 201 / soo isser binnen Roomen lange dagen een Comeet gesien/ waer op is gevolght de Verlossinge der Christenen / onder Keyser Saverius; waer door vele treffelijcke Mannen sijn omgebracht / die om de Christelijcke Religie hebben aengenomen het Martelaerschap / als namentlijck Leonedes; de Vader van Origenes; benevens noch vele andere.

2e deel No. 64

8. In 't Jaer als voren 217/ soo isser verschepde nachten een Comeet-starre gesien/ sijn licht streckende van de Westen na den Oosten. Waer op is gevolght den 7 Junij/ dat den Keyser Macrynus is overwonnen geweest van den Keyser Eutychinus: en is oock in de selfde Maent omghebracht/ waer op volghde in 't Rijck Keyser Antonius Heliogabalus: welcke regeerde 3 Jaer 9 Maenden 4 dagen/ dese is geweest een Spiegel ofte Monster van de overdaet.

9. In 't Jaer na Christi gebooxte 375/ so heeft men een Comeet-sterre gesien/ weynigh dagen voor de doodt van den Keyser Valentianus: zijnde een Rapige hoogh-verheven brandende Sterre.

En na de doot des Keysers is gevolght Flavius Gratianus: die regeerde 7 Jaer 9 Maenden 9 dagen/ en Flavius Valentianus den jongste/ die 6 dagen na sijn Vaders doot geboren is/ heeft in 't Westen geregeert 16 Jaer 5 Maenden 24 dagen.

10. In 't Jaer na Christi ghebooxte 375/ heefter een schrickelijcke brandende Comeet vertoont/ ten tijde van de Inlandtsche Oorlogen/ tusschen Arcædium ende Gaynem; als vorder blijckt by Socrates in 't 6 Boeck en het 6 Capittel/ van sijn Kerckelijcke Historie.

Waer op oock gevolght is de questie/ of Godt oock Leden en Lighaem hadde.

En Theophilius Bisschop van Alexandria/ is gedwongen geweest vande Monicken in Egypten/ de Boecken van Origenus te verdoemen.

11. In 't Jaer 557 soo isser een Comeet-sterre gesien/ van ghedaente ghelijck een Lance ofte Pieck/ doch hier van is niet bysonders aengemerckt/ gelijck het in de voorgaende (als oock in de volgende) niet is ghedaen/ waer van de reden zijn/ dat in dese tijden by de Christenen by na alle Konsten zijn vervallen/ want meest alle Boecken die men onder de Heydenen konde by een halen/zijn met groote stapels teffens verbrant. Soo datter noch hier en daer eenige stuckjes zijn van overgebleven/ die naderhant van Albytegnus in 't Jaer 881/ ende de volgende Lief-hebbers der Astronomia zijn ter hant gekomen.

12. In 't Jaer 594/ so heeft men de geheele Maent van Januarij des avonts en des morgens/ een Comeet-sterre ghesien/ daer op zijn gevolght de Oorlogen tusschen den Keyser Mauritius; den welcken die van Slavonia heeft overwonnen/ en haren droncken Koningh Musacium gevangen genomen/ die door dronckenschap tot der doot toe bedorven zijnde.

13. In 't Jaer 602 den 4 Augusty begon het 20ste Jaer des Keysers Mauritij/ doe ter tijdt isser een wonderlijcke Comeet-sterre gesien/ staende al blinckende gelijck een Swaert/ sonder eenige stralen.

Dit geschiede in de selve Nacht/ dat de Keyser Mauritius droomde dat hy overgelevert wiert aen sijn Krijghs-knecht Phocas om gedoot te worden.

En op den 14 December des selven Jaer/ is den Keyser Mauritius ende Theodosius

dosius van Phocas gedwongen geweest haer selven te verbergen / ende zijn van hem in de selve Maent vermoort geworden / waer op den selven Phocas heeft gesucedeert in 't Rijck/ wiens regeringe duerde 8 Jaer 4 Maenden 9 dagen.

14. In 't Jaer 605 / soo isser een harige Sterre vertoont in de Maent April en Mey / in 't derde Jaer des Keysers Phocas. Soo heeft Cosroes den Koningh van Parsia; Cardarygem en Rusnaysam ghesonden / die het Landt der Romeynen gantsch hebben verwoest en beroofd/ Slavius Nerses is te Constantinopelen geroepen geweest/ die tegen den Eedt van 't Sacrament aldaer is verbrant geworden.

15. In 't selfde Jaer / soo isser in de Maent November en December een Comeet-sterre gesien/waer op is gevolgt den 5 Februarij 606 de doot van Sabinianus, den laetsten Rooms-Bisschop/ in het 2de Jaer van 't Borgemeesterschap van Flavius Phocas, na wiens doot den Stoel heeft ledig gestaen 11 Maenden 26 dagen.

16. In 't Jaer 745/ doe ter tijdt isser in Siria een Comeet gesien/ zijnde het 4de Jaer van de Regeringe van Constantinus, waer op ghevolght is een extraordinare swaere Pestilentie/ die door gantsch Griecken-lant gewoedt heeft.

17. en 18. In 't Jaer 760 / in 't 20ste Jaer des Keysers Constantinus: is in het Oosten een Comeet-sterre gesien 10 dagen langh/ en een ander in 't Westen 21 dagen langh/ waer op den Oorlogh en beroerten in Africa is gevolght / als blijckt in 't 22 Boeck der Jaer-boecken van Constantinoplia.

19. In 't Jaer 762 / zijnde het 22ste Jaer des Keysers Constantinus : soo isser in 't Oosten een Comeet-sterre gesien.

Waer op is gevolght / dat die van Bulgarien haer Princen gedoot hebben / en hebben Zeletem tot Overste verkoren / en in 't selfde Jaer in July heeft Keyser Constantinus een swaer Leger in Thratia ghevoert / en heeft die van Bulgarien met een swaren Slagh overwonnen.

20. In 't Jaer 812/ in de Maent November / heeft hem een Sterre vertoont/ in de maniere van 2 blinckende Manen/sich somtijts t'samen voegende / en wederom van den andere scheydende / in verscheyde manieren/ soo dat de Figure somtijts een Man sonder hooft uytdruckte.

Waer op is gevolght in Palestijne ende in Syria veel moordadige Doot-slagen als ook Roovinge en Ontschakinge/ 't welk wiert vande Zarazijnen bedreven/en het Graf van de Maeght Maria / als mede den Tempel van de Opstandinge Christi op den Bergh Calvaria : ende andere Heylige plaetsen van de Stadt Jerusalem: die zijn op die tijdt te schande gemaeckt.

En in dat selfde Jaer so isser ook een extraordinare Eclipsis op die plaetse in de Sonne verschenen/waer op noch meer droefheit gevolght is.

21. Int Jaer 839/ soo isser een Comeet gesien / in het teecken van Aries.

Hier

2e deel No. 64

Hier van is anders geen beschrijvinge/ daer zijn oock geen Hemel-konstenaers bekent van 't Jaer 839/ soo dat het mijn noch wonder geeft datter geseght wert/ dat dese Sterre in 't teecken Aries is gesien/ daer nochtans anders ofte niet breeders op en volght/doch ick vertrouwe dat sulcks ontrent by gedachte ofte gesicht wert geseght.

22. In 't Jaer 842/ so isser een Comeet gesien in 't teken van Aquarius, ten tijden als Theophilus den Keyser in 't Oosten is ghestorven / en sijn Soon Flavius Michael de derde is in sijn plaetse gevolght/ en heeft geregeert 14 Jaren/ met sijn Moeder Theodora Augusta, en 11 jaer alleen.

23. In 't Jaer 942 / soo isser een Comeet gesien van een schrickelijcke groote/ 14 dagen langh/ waer op is gevolght het gantsche jaer een geduyrigen Regen/en op die selve tijdt is gestorven de Suster van Otto de Groote: Abdisse in Quedelinburgh: in wiens plaets gevolght is Mechildus, Suster van Otto de Groote.

Op die selve tijdt is oock gestorven de Paus Stephanus, in wiens plaets successeerde Marquis de tweede: Na dat den Roomschen Stoel 10 dagen heeft ledig gestaen.

24. In 't Jaer van 1000 / soo isser een groote harige verschrickelijcke Comectsterre gesien/ ende een yverige Fackel is uit den Hemel neder gevallen. Als mede een yverigh Serpent isser in de Lucht ghesien. Ende in 't volgende Jaer den 28 January so is den Keyser Otto de derde vergeven en gestorven; in wiens plaets is gesucccdeert Henricus Junior Claudius.

25. In 't Jaer 1066 in de Maent Mey / soo isser een Harige Comeet-sterre binnen Constinopolen gesien / dewelcke de Sonne heeft gevolght na het Westen/ en heeft hem in 't beginsel soo groot vertoont als de Mane / en is wassende geweest met langh Hayr/ en wederom verminderende in 13 Nachten tijdts.

26. In 't Jaer 1097/ soo isser een Hayrige Comeet-sterre gesien/ ten tijde als de Christenen onder den Hartogh Godefridus de Belion den Krijghs-tocht in 't Heylige Lant deden / waer op haer Victory is ghevolght / met het overwinnen van de schoone Stadt Jerusalem/alwaer den selven Belion is Koningh van Jerusalem verkoren.

27. In 't Jaer 1099 / heeft er een Comeet-sterre vertoont / brandende als een blinckent Swaert/ende in de selve tijt is gestorven den Paus Urbanus de tweede.

In 't selve Jaer is ghestorven van de Peste den eersten Christen Koningh van Jerusalem/ Godefridus de Belion, in wiens plaetse is gekomen sijn Broeder Baldewijnus. de eerste van die Naem / zijnde de tweede Christen Koningh van Jerusalem.

28. In 't Jaer 1132/ isser een Comect-sterre met een staert gesien/ van een uitmuntende

muntende groote / waer op gevolght is / dat Lotharius (den Sacx na de Croon staende van Italien) heeft tegen de selfde den Oorlogh aengewent / en is gekomen tot by Auspurgh/ alwaer een Inlandtsche Oorlogh tusschen de Borgers en Krijgs-knechten is ontstaen/ soo dat het meestendeel der selve Stadt is verbrant.

En Lotharius door Lombardyen en Hetrurie in Italien komende/die van den Paus Innocentius de tweede/ tot Roomen komende / met Rixa sijn Huysvrouw/ als Keyser is gekroont geworden.

29. In't Jaer 1264 isser een Comeet 3 Maenden langh gesien / op dat selve Jaer is gestorven den Paus Urbanus de vierde / en den Stoel heeft 4 Maenden en 2 dagen ledigh gestaen.

30. In't Jaer 1305 / soo isser een Staert-sterre van een schrickelijcke groote gesien in de Paesch-tijdt/waer op een extraordinare groote Peste is gevolght/ en in 't selfde Jaer is tot Paus verkoren Clement de vijfde.

31. In't Jaer 1312 / soo isser een Comeet van een extraordinare groote 14 dagen langh gesien / waer op gevolght is dat Henricus van Lutsenborgh, Keyser in het Oosten/ het verbont met Frederick, Koningh van Cicilien/ gebroken heeft/ en heeft Florence belegert.

32. In't Jaer 1314 in de Maendt October / heefter een Comeet brandende vertoont/ ende in't selve Jaer is tot Roomsch Koningh verkoren Lodovicus van Bavarien, en heeft geregeert 32 Jaren 11 Maenden/ ende in't volgende Jaer heeft het seer sterck geregent de geheele Somer door/ waer uit een grooten hongers-noot is ontstaen / en boven dien soo is daer een extraordinare sterfte ontsteken/soo dat de Peste soo schrickelijck heeft voort gegaen/dat de derde part van de Menschen wel gestorven zijn.

33. en 34. In't Jaer 1337 / soo zijnder 2 Comeet-sterren ghesien / en de eene heeft hem vertoont 2 Maenden / en den anderen 4 Maenden ; Ende in't selve Jaer heeft de Peste tot Neurenburgh veel duysenden van Menschen wech gheruckt : En in de selve tijdt is den Oorlogh tusschen de 2 machtighe Koningen/ als Philippus Valesius Koningh van Vranckrijck / en Edowardus Koningh van Engelandt ontsteken/ dewelcke 10 Jaren geduert heeft.

35. In't Jaer 1401/ soo isser ghesien een schrickelijcke Comeet/ in de Maendt van Februarij/waer op gevolght is Oorloge en Pestilentiale sieckte / oock soo is den Edelman van den Hartogh van Sousen (die den Koningh Frederick met een Degen doorsteken hadde) gestraft geworden / ende het doode Lichaem is op vier wielen gestelt.

36. In't Jaer 1402 / soo heefter een uytnemende Comeet-sterre eenige dagen aen den Hemel vertoont / met een geele en rouwachtige lange Staert / sich strec-

C kende

kende aen den Hemel van des Sons ondergangh/waer op gevolght zijn nieuwe swarigheden in de Werelt/dewelcke over al verscheyde beroeringen veroorsaeckt hebben.

37. In 't Jaer 1456/ soo heefter de geheele Somer een Comeet aen de Lucht vertoont/ in welcke tyde de Belegeringe van Belgrada gheschiet is/ door Mahomet Turcx Keyser de tweede van die Naem/ en heeft geduert 46 dagen/ als Iohannes Juniades met een ongeloofelijcke snelheydt het Legher twee dagen langh heeft bespronghen/ende Mahomet in de slincker Borst gewont zijnde/ is voor doot neder gevallen/ en is uyt het Leger wech gedragen/ en hebben achter gelaten ontrent 40000 Man/over welcke groote Slagh en schandelijcke vlucht/ als hy tot syn selven was gekomen/heeft hy begonnen seer swaerlijck te suchten/ soodanig dat hy dacht syn selven het leven te benemen.

38. In 't Jaer 1457/ soo isser wederom een Comeet-sterre gesien/ in den 20ste Graed Pisces/ waer op is gevolght den Inlantschen Oorlogh in Lunenburger-Landt tusschen Wilhelmus den Hartogh van Bruynswijck/ ende Barnardus den Gouverneur van Lunenburgh/ welcken Oorlogh met een groote heftigheyt wiert by-gewoont langen tijdt/ met groot verlies van vele Menschen/ 't welck een vrucht is der selfde/ en na dat meest alle de principaelste Officiers aen wederzijde zijn gebleven/soo zijn sy wederom in Contrackt van Vrede getreden.

't Gene my verwondert is dit/ dat boven verhaelt wort/ dat de Comeet-sterre is gesien geweest in den 20ste Graed van Pisces. sonder eenige nader verklaringe/hoedanigh die syn loop heeft begonnen/ ofte ge-eyndight/ ofte in wat teecken dat sy is verdwenen/noch of hy groot of kleyn heeft vertoont/ ofte ras ofte traeg heeft verloopen/ met/ of teghen de ordre der teeckenen. Doch ick vertrouwe dat sonder twijffel daer wel breeder van geschreven is/ om dat den 20ste Graed Pisces bekent gestelt wert: maer dat sulcke beschrijvinge van de navolgers der Historyschrijvers in 't particulier niet is aengeteeckent.

39. In 't Jaer 1472 isser een Comeet-sterre ghesien/ ontrent den dagh van St. Agnes, en heeft 4 weken langh brandende vertoont/onder het teecken Libra waer op gevolght is den schrickelijcken Oorlogh in 't Bisdom van Hildersheim/ om die twistingh datter 2 Bisschoppen verkoren waren/ en heeft gheduert 3 Jaren langh. En in de selfde Somer soo zijnder verscheyde Bosschen in brant geraeckt/ der Bremen Wout branden 18 weken/ door de extraordinare drooghte/soo dat/ al waer het vyer maer aen quam dat was dit Jaer onbevrijdt. Oock verbrande de Etsch/ Vlecken en Dorpen/ en oock zijnder verscheyde Revieren uyt-ghedrooght/ soo dat men door de Reviere den Donau in Hongarijen konde door gaen.

Andere seggen dat dese Comeet wel 80 dagen heeft vertoont/ met een lange swarte staert/ tegen het Westen: daer na keerde hy hem tegen 't Noorden/ heel vyerigh in 't aensien/ aleer dese vergaen was/soo verscheen daer weder een ander met een vyerige strael/ tegen het Oosten; waer op volgde een drie-jarige duerte/ Pestilentie/ Oproer en Krijgh/met sulck een swaren sterfte/dat veel Ouders hare Kinderen

2e deel

kinderen/en wederom de kinderen haer Ouders verlieten/ en alle lieve Vrienden hadden sulcken schrick de eene van den anderen/door den extraordinaren Brandt/ dat sy malkander in de ellende lieten leggen sterven en bederven.

Op dese tijdt soo zijnder oock wel 6000/ soo Huysen als Kercken/ afgebrandt/ binnen de Stadt Erffurdt.

40. Reynatus des Cartes verhaelt in sijn beginselen der Wijs-begeerte/ in't 128 lit/ volgens Regimontanus en Pontanus: datter in 't 1475 Jaer een Comeet is vertoont in de Nacht/ die in 't begin heel kleyn/ en traegh in haer beweginghe was/ en weynigh daer na van wonderlijcke grootheyt wiert/en soo groote snelte verkreegh/ dat sy in een dagh of etmael 30 a 40 groot rondts Graden af-liep/ en allengs verdween by de Sterre van de Noorder-Vis.

41. In 't Jaer 1477/ soo heefter een schrickelijcke Comeet-starre vertoont/ met een bleecke Hemelsche swarigheyt/ ten tijde als Carel den Hartoch van Bourgonge (die de Oudt-groot-vader was van Karel de vijfde) by Nantij van Reynates den Hartogh van Lotheringen/ van de Switsers beset was/ ende met sijn 2 Bastaert-Broeders Antonio en Baldewijno; en veel voorname Oversten seer deerlijck verslagen en vermoort zijn/ so dat het lighaem van Karel van Bourgonge seer qualijck onder de dooden konde gevonden worden. En op den 27ste September of St. Cosmus en Damianus-dagh/ wesende Saterdagh/ soo vloepde de Zee soo extraordinaer hoogh/met een stormende wint/wel 8 uren langh gedue-rende/ soo dat men in geen hondert Jaren van soodanigen Vloet niet gehoort en hadde/ want de Schepen vloepde tot Antwerpen boven op het Hooft/ ende den Burgh stont vol water/ oock soo brakender veel Dijcken in/ soo in Hollandt/ Zeelandt en in Vlaenderen; Als oock tot Dordrecht was soo een grooten noot en andere plaetsen in Hollandt; En in Vlaenderen gingh de Oude Stadt van Oostende meest af/en de oude Kerck stont aldaer 8 voet onder water/en veel Polders mosten oock verdrencken/ en binnen Aerdenburger-Ambacht verdroncken 7 andere/ segge 10 Dorpen/ en noch 4 Dorpen in Oosten-kercker-Ambacht.

42. In 't Jaer 1500 den 24 February/ is geboren Keyser Karel de vijfde: En in 't selve Jaer is in 't Noorden onder het teecken van Capricornus, een Sterre met een staert ghesien/ waer op ghevolght is (korts daer aen/) een schrickelijcke Peste. Oock is in dese tijdt Petrus Aliaris (Hooftman des Koninghs Emanuel van Portugael) van den Koningh afgevaerdight/ om nieuwe Landen en Menschen op te soecken/ 't welck is geschiet/ en heeft in Arabia veel wonders gesien.

Hier is oock aen te mercken dat op dese tijdt/ en na die tijdt/ door de vertooninge des Comeets/ al wat swarigheyt in dese Landen is ontstaen/ hoe wel Keyser Karel de Wet-gever veel voordeel voor de Nederlanden stelde/ die door sijn Soon Philippus de tweede/ Graef van Hollandt/ en Koningh van Spangien/ tot een Moorderye is geeyndight.

43. In 't Jaer 1506 is een Comeet-sterre gesien/ dicht by de Wagen/sijn strael nae Hispangien uytspreydende/ waer op gevolght is de doot van Philippus Koningh

2e deel No. 64

ningh van Spangien/ Soon van de Keyser Maximiliaen ; oudt zijnde 28 Jaren/ nalatende twee Sonen/ Karel en Ferdinandus. de oudtste 6 Jaren/en den jongste 3 Jaren.

44. In 't Jaer 1532 in September en October / soo isser een Comeet-sterre gesien voor der Sonnen opgangh / ten tijde als Solymanus Turcks Keyser voor de tweede reyse in Oostenrijck gevallen was/ en vele van de sijne achter latende weder gekeert is.

En in 't selve Jaer/ soo heeft Henricus Koning van Engelant/ sijn eerste Vrou Catharina (zijnde Dochter van den Koningh van Spangien) verworpen / en is wederom met Anna de Bollion getrout.

45. In 't Jaer 1539 in de Maent Mey/ isser een Comeet verschenen / en op de selve dagh is gestorven Isabella, de Huysvrou van Carel de vijfde, zijnde de Dochter van Emanuel Koningh van Portugael.

46. In 't Jaer 1556 den 28 February / soo heefter een Comeet beginnen te blincken/ en is ghesien gheweest 2 Maenden langh/ sijn strael streckende naer het Zuyden/ met een uitnemende snelheyt / zijnde bleeck van couleur. Het is te verwonderen wat voor een snellen beroerte doe ter tijdt in Europa, voornamentlijck in Nederlant is opgestaen.

47. In 't Jaer 1558 den 6 Augustij / soo isser een duystere bleecke Comeet-sterre gesien.

Den 21 September is gestorven Keyser Karel de vijfde / en op de selve tijdt is ghestorven Maria Koninginne van Engelant / in wiens plaetse is ghesuccedeert Elizabeth.

48. In 't Jaer 1572/ soo isser een nieuwe Sterre gesien/met 3 Sterren vande derde groote in Cassiopia, waer van de eene is van de tweede groote / de derde van de vierde groote/ doch dese en heeft geen staert gehadt/ maer gingh in groote Jupiter te boven/en heeft het heele Jaer geblonchen / en is in 't volgende Jaer in Cassiopia (in 't eynde van 't Jaer) verdwenen.

49. In 't Jaer 1577 in de Maent November / heeft een schrickelijcke Comeet hem beginnen te vertoonen in den vliegenden Arent / met een lange staert / sich spreydende van den ondergangh tot den opgangh der Sonne/ en is voort gegaen na de ordre der teeckenen / tot den Hals van Pegasus : zijnde sonder twijffel een voor-bode gheweest van den Moorschen Oorlogh/die daer op kort gevolght is. En is den 13 January in den Hals van Pegasus verdwenen.

50. In 't Jaer 1578/ soo isser in de Maent October in 't Voor-hooft van Pegasus weder een Comeet-sterre gesien/ zijnde duyster ende bleeck / en streckende met een

een snellen loop na het Hooft van Ophyegus, dese bleecke ende duystere Comeet die in de Maent October voorleden Jaer is gesien gheweest / is wederom gesien geworden des avonts na der Sonnen ondergangh / ontrent in 't beginsel van't Jaer 1579 / ende gelijck eerst sijn staert streckte na den opgangh der Sonne / heeft des Hemels loop daer na / na het Zuyden getrocken.

Daer op is gevolght een schrickelijcke Peste in Sax en-lant / en den Oegst is door den schrickelijcken Regen geheel bedorven / waer door een grooten dieren tijt is ontstaen.

51. In 't Jaer 1580 isser in 't Zuyden een Comeet ghesien / en keerde na het Noorden / met noch eenige andere wonderlijcke teeckenen / als yverige Tacken / vlammende tegen de Sonne.

52. In 't Jaer 1593 isser over Italien / als Romen / en na Oosten een Comeet gesien / hebbende een lange dunne strael / ten Zuyden streckende.

53. In 't Jaer 1696 den 16 July wierdt een Comeet gesien / waer op volghde een swaren dieren tijdt in Vranckrijck / Engelandt / Nederlandt / en andere ongevallen meer.

54. In 't Jaer 1607 / soo isser in de Maent van September en October (in Nederlant / Duytslandt / en Engelant) een Comeet gesien / haer vertoonende in 't Westen / den staert na het Oosten.

55. In 't Jaer 1618 / tusschen St. Jan en St. Jacob, isser een Comeet op de midder-nacht verschenen / staende in 't Noort-oost / ontrent des Beers Kop / met een staert / ontrent soo breet als een Staf yser / en vertoonde hem ontrent 7 dagen.

56. In 't selve Jaer isser een Comeet verschenen in November / en geduert tot in December / met een lange Roede / als vele tegenwoordigh daer noch geheugenisse van hebben / dewelcke met sijn loop streckte Noort-west aen tegen de Son / het welck soo veel geseght is als tegen de ordre der teeckenen; in 't opgaen was hy heel root / gloeyende als yser; maer nae dat hy boven den Horisont verheven was / so stont hy bleecker / sijn cours die hy dede was van de Weegh-schael, recht na den staert van den grooten Beer. Verloopende in de tijdt van 18 dagen over de 64 Graden / de distantij van de Roede was (soo ick de Heer Eversdijck Reken-meester van 's Landts Graeffelijckheyt van Zeelandt / hebbe hooren verhalen) na sijn eygen Observatie / lang 53 Graden / andere seggen van 54 Graden / doch dit gheeft geen verschil / alsoo den eene het eynde wel wat nader kan nemen als den anderen / door de flaute. Andere seggen dat dese Comeet-sterre soude ghesien zijn geweest in Duytslant / van den 9 November tot den 24 December.

57. In 't Jaer 1664 en 1665 / waer van dit Tract.iet breeder beschrijft.

2e. deel. No. 64

Wy hebben alhier by een vergadert 57 Cometen / hoewel dat wy noch een Boeckje ter handt is ghekomen / daer wel 170 Cometen in stonden / tzedert de Mensch-werdinge Christi : Maer na dat ick sulckx besagh / soo ist dat dien Autheur het een Comeet-jaer noemde wanneer datter in eenighe Landt-palen wat extraordinaris voor-viel / schoon daer geen aen den Hemel was vertoont.

Het meeste dat wy verwondert is dit / dat van alle die voorighe Cometen geene zijn daer van eenige particuliere Observatie gedaen is / ofte mogelick wel gedaen is / maer niet van beschreven is / soo wy bekent is / als die van den Jare 1618 / die van de Heer Reken-meester Everdijck verscheyde mael is geobserveert. Ick hebbe de selfde u mede gedeelt / soodanigh als ick die hebbe konnen by een vergaren / waer mede wy dit tweede Deel brengen tot een

EYNDE.

Het

2'.deel 64

Het derde Deel.

Waer in eenige natuerlijcke onder-stellinge van de eygenschap des Comeets werden beschreven, oock hoedanigh den loop des Comeets ons bevestight een beweeghlijcken Aerdt-kloot.

EERSTE LIT.

Of het gene dat ons in 't gesichte vertoont is, een Comeet-sterre mach genoemt worden.

Alsoo wy voorgaens in onse Observatie hebben geseght Comeet-sterre/ en eenige zijn van ghevoelen dat het geen Comeet is gheweest/ maer dat het is geweest eenige vuylighept / 't geen in den Hemel by malkanderen (als een vuylen stank) vergaert is/en dat het in de ooge des Sienders soude vertoont hebben als of het een Comeet-sterre was,

Ick segge oft al schoon soo waer als boven ghesegt wort/dat en maeckt niet te niet dat het geen Comeet soude zijn geweest/ want so wy willen ondersoecken wat voor stoffe dat het geweest mocht zijn/waerom souden wy daer niet in dwalen konnen/ want al wat men daer van sustineert kan valsch gheoordeelt worden/het zy dan hoedanigh syn stoffe is; waer aen Godt niet gebonden is soo moeten wy dit evenwel voor een Comeet aen-nemen/ en dat om syn wonderlijcken loop die hy in den Hemel heeft gedaen/ en dat tegen de ordre der teeckenen. Men soude oock mogen vraghen wat voor stoffe dat yemant wilde stellen/ dat het most wesen aleer dat het de naem van een Comeet soude moghen voeren/ ick vertrou dat hier op weynigh soude konnen geantwoort worden/alsoo ons die stoffe weynig bekent is/ want ick oordeele dat niemant die veel ondersocht heeft/ en om tot meerder verseckeringe te ghelooven/ dat het immers een Comeet-sterre geweest is/ soo sullen wy bewijsen (volgens andere Autheuren) dat alles wat opt in de Comeet-sterre is waer-ghenomen/ dat het selve in dese volkomentlijck (volgens de Observatie) is bevonden.

Reynates des Cartes verhaelt in syn beginselen der Wijs-begeerte Pagina 196. in het 128 Lidt/ dat de Cometen haer weynigh Maenden/ ofte somtijts weynig dagen vertoonen / dat sy in 't begin haer veeltijdts kleynder vertoonen als wel daer na dat sy oock na dat sy haer op het grootste heeft vertoont/wederom dagelijcx verminderde/dat sy selden meer/ maer veeltijdts min/ als ontrent den halven Hemel door-loopt / en in een etmael somtijdts wel 30 groot-ronts Graden afvordert. Al wat hier gesegt wort is in dese waer bevonden/ hy heeft hem den 18 December vertoont heel kleyn/als een Sterre/ ontrent van de 3 a 4 groote. Den 26 dito/ ontrent als een van de eerste groote. Den 27 dito noch grooter/ ja ick

vertrou

2'deel N°64

vertrou dat de Lucht niet belet hadde/dat men hem den 28 dito noch grooter soude gesien hebben. De volgende dagen als den 30 en 31 dito en voort de volgende dagen in Januarij/ gelijck wy in de Observatie hebben verhaelt / hoe langer hoe kleynder heeft vertoont / dat meer is / hy heeft oock ontrent den halven Hemel door-geloopen/ want eerstmael is hy gesien in Libra, en is in Aries geeyndight of verdwenen/ ofte buyten ons gesicht vertrocken / ontrent de Zuydelijckste Sterre in den Hoorn. Ten derden / soo heeft hy oock op sijn grootste 30 Graden in den Zodiack afgheloopen / in de tijdt van een etmael en 20 groot-ronts Graden/ in sijn eygen wegh/ als in de Tafel van de Comeets-loop te sien is / en dat met verminderingh van dagh tot dagh/na dat hy op sijn grootste gekomen was.

Wy sullen ons dan hier by vernoeght houden/ dat het een Comeet-sterre is geweest/ om datter alles is in bespeurt/ wat in de Cometen door desen opt is waergenomen.

HET TWEEDE LIDT.

Waerom de Comeet hem grooter vertoont heeft op den 27 Decembet 1664, als te voren. en oock daer na.

HEt sal yemant niet vremt geven dat eenigh ghebouw / ofte wat het mocht zijn/ grooter sal vertoonen in de oogen / als men daer by is / dan dat men daer een mijl ofte twee van verscheyden is / om reden / dat hoe men daer verder van is/ hoe de hoeck scharper is: en daerom oock kleynder vertoont.

Wy onder stellen dan dit / waerom de Comeet-sterre op den 27 December hem grooter heeft vertoont/ dan op de vorige / als oock op de navolgende dagen / is om dat hy den Aerdt-kloot doe heel na is geweest / en tusschen den 28 en 29 dito is hy den Aerdt-kloot op't naeste gepasseert / soo dat men hem (gelijck in 't eerste Lidt verhaelt is) noch veel grooter soude gesien hebben / hadde sulckx niet belet geworden door de betrocke Lucht / want op den 30 dito is de selve gesien ontrent als een Sterre van de eerste groote/ (ghelijck den 26 dito) doch sonder Roede/ hoe wel hy niet sonder Roede is geweest / want het licht van de Maen heeft den siender belet de Roede te onderscheyden / om dat de Maen stercker van licht was als de Roede, want het mindere licht door het meerder altijt verduystert wert.

De volgende daghen noch meerder af-nemende van lighaem / in de ooge des sienders/ 't welck men onder-stellen mach dat ontstaet door sijn vertreck van den Aerdt-kloot.

Besiet de Figuer No. 1. alwaer den Aerdt kloot Z; de Comeet O, malkander na by zijn/en daerom grooter is in de ooge des sienders als de Comeet V, want de Comeet V, is in distantij van den Aerdt-kloot T, wel 4 a 5 mael verder/ dan de Comeet O, van den Aerdt-kloot Z, 't welck dan gheen wonder is dat het selve hem kleynder vertoont / of schoon het lighaem des Comeets al even groot bleef/

en in

en in de ruymte des Hemels aldaer sonder voort-gangh bleef hangen/ buyten 't gesichte van de ooge des sienders/gelijck ick in 't eerste Deel hebbe verhaelt/dat ick die Comeet noch hebbe ghesien den 9 February. Ja ick twijffel noch van den 12 dito/maer na dat 'k het met groote neerstigheyt ondersocht/ so oordeelde ic dat de Roede passeerde over de Sterre/ staende in de Borst Aries, welcke strael mette stralen van de distantie der Sonne over een quamen/ soo geloofde ick te meer dat ick hem noch gesien hadde/ maer sijn verloop was heel weynigh in die tijdt/maer ick vertroude dat hy benoorden sijn wegh geweken was.

HET DERDE LIDT.

Of de Comeet-sterre die hem vertoont heeft den 18 December 1664, de selfde Comeet is die hem naderhant vertoont heeft, dan offer een tweede Comeet is gesien geweest.

VEle zijn van ghevoelen/ om dat dese Comeet die hem den 18 dito vertoont heeft mette Roede na het Westen/ en eenighe daghen door de betrocke Lucht niet is gesien geworden/en als de selve al gesien wiert/dat het licht van de Maen de stralen van de Roede heeft verduystert/ ghelijck in 't voorgaende Lidt is verhaelt; soo ist/ na dat de Maen verder van de Comeet-sterre vertrock/ dat de Comeet hem weder met een Roede vertoonde/maer heel contrarie dan van te voren/ want in 't eerste soo heeft de selve hem smorghens vertoont met de Roede na het Westen/ en nu vertoonde de selve hem 's avonts met de Roede na het Oosten: eerst wiert die gesien heel laegh/ en nu veel hooger boven den Horisont. en boven dien in een ander Gewest.

Het schijnt dat niet alleen hier te Lande/ maer oock in Italien, Engelandt, en Vranckrijck, vele van dat gevoelen zijn/ datter 2 Cometen gesien zijn.

Om dan sulckx wech te nemen/datter niet meer als eene Comeet ghesien is/ ja dat die/ die hem eerst heeft vertoont/ is de selfde gheweest die hem lest heeft vertoont/ dat blijckt door sijn loop/ want hy gheduerigh in sijn eygen Sphere (waer in hy eerst heeft geloopen) gesien is geworden tot het leste toe/ en dat men de selve eerst 's morgens/en daer na 's avonts heeft ghesien/ dat moet volgen/ om reden als genoegh verhaelt is/ dat hy by na een halve keer om den Aerdt-kloot gedaen heeft/ teghen de ordre der teeckenen/ en wat de oorsaeck is waerom dat de Roede eerst na het Westen/en daer na na het Oosten heeft gestreckt/ daer van sal in 't volgende Lidt gehandelt werden.

Wy sullen ons dan vernoeght houden/datter niet meer als eene Comeet-sterre gesien is/ofte die gesien is in 't eerste dat het de selve geweest is; in 't laetste om datter gantsch geen veranderingh is bevonden in sijn wegh.

HET VIERDE LIDT.

Wat de oorsaeck zy van 't verdrayen der Roede des Comeets, in de ooge des sienders.

WY hebben gestelt in 't Figuer van den loop des Comeets/ dat de streckinge der Roede haer geduerigh heeft laten aensien/als of die met een Magneetse kracht was gebonden gheweest/ ontrent een seker punt/ soo ick oordeelde by de Tweelinghs-hiele, het welck in 't Figuer soodanigh hem vertoont/ en metter daet daer ontrent valt. Om dan de waerheyt hier van wat nader te ondersoecken: Soo ist/ als ick nader bemerckte de eygenschap des Comeets (dat alhoewel sijn Roede daer ontrent streckte) dat het niet is gheschiet als of hy door een Magneetse kracht aldaer is ghebonden gheweest/ maer dat de stralen der Sonne sulckx hebben moeten uyt-wercken: want als de Son beoosten de Comeet was/ soo was de Roede ten Westen/ even gelijk een Circkulaer mette stralen der Sonne/ en hoe de Comeet meer west-waert weeck/en de Sonne meer Oost-waert, hoe die Oostelijcker meer verschilde/ tot dat haer verschil is gheweest 180 Graden/ welck geschiet is tusschen den 28 en 29 December/ de Son in Capricornus, en de Comeet in Cancer, so heeft de Roede als die Comeet int Zuyden was/ ons Zenith moeten aensien/ 't welck alsoo is geschiet/ hoe wel het licht van de Maen sulckx heeft belet/ maer soo dra de Maen vertrocken was/ en dat het verschil tusschen de Comeet en de Son Oost-waert meer als 180 Graden was/ soo dat de Son west-waert van de Comeet af stont: waer door de stralen der Roede haer hebben beoosten het Zenith laten aensien/ en hoe sy malkander meerder naderde/ hoe men de Roede meer naer den Horisont Oost-waert ghebogen vant/ soo dat het gesicht der Roede geen verdraeyende Roede is geweest/ die door de Comeets beweginghe ontstont.

Maer een Roede/ uyt oorsake vande stralen der Sonne/ het welck mette Globe alles met speculatie kan afgemeten worden: Aldus draeyt den Meridiaen, soo langh op en neer tot de Comeet/ volgens haer lenghte en breete alhier aengewesen aen den Horison, komt als oock den Graedt der Sonne in den Sodiack, soo sal de strael ofte Roede vande Comeet langhs den Horison gestreckt staen/ in soodanigen wijse als die in den Hemel is afgemeten/ en door de oogen des sienders is vertoont.

Soo dat al het gene dat men heeft konnen bespeuren in de streckinge der Roede/ is gheweest even als eenighe schaduwe van een Lighaem/ die achterwaerts hem uyt-streckt/ na de grootheyt van den hoeck die de Sonne daer op aen-siet/ waer van breeder sal gesproken werden in 't volgende Lidt.

HET

HET VYFDE LIDT.

Dat de Comeet geen vast Lighaem is als de Maen, of andere Planeten: maer een door-schijnend Lighaem.

WY hebben met onder-stellinge bewesen door het voorgaende/ dat de Roede van de Comeet altijt ghestreckt is gheweest als een schaduwe van eenigh Lighaem/ na de streckinge van de stralen der Sonne.

Soo ist/ indien de Comeet een vast Lighaem was gheweest gelijck de Maen/ soo soude men geen Roede hebben konnen sien die verlicht was/ maer het soude een onsichtbare schaduwe geweest hebben. Even gelijck de Nacht-kegel van den Aerdt-kloot ofte van de Maen/ en ter contrarie soo heeft de Roede hem verlicht vertoont/ waer door wy onder-stellen dat het Lighaem van de Comeet een doorschijnendt Lighaem is/ daer de stralen van de Son zijn door gepasseert/ en hebbe alsoo in ons gesicht vertoont als een Roede/ welcke door-gepasseerde stralen oock een oorsaeck zijn geweest dat de Comeet heel droevigh hem heeft vertoont: want soo de stralen der Sonne daer op hadden gesteuit/ ghelijck op de Maen/ ofte andere Planeten/ soo soude hy syn ontfangh licht met meerder klaerheit op den Aerdt-kloot weder te rugge gekaetst hebben/ om dit met een Exempel te verklaren/ soo neemt een stuck Glas/ en hout het voor een brandende Kaers/ soo sal het licht van de Kaers door het Glas schijnen/ soodanigh dat de schaduwe achter het Glas sal verlicht wesen/ en soo men dan tegen het Glas aen siet/ soo sal het licht van de Kaers niet wederom te rugge steuiten/ om dat het syn stralen daer door werpt. Maer soo men achter dit voornoemde Glas een Papierken of iet anders tegen aen plackt/ soo sullen de stralen ofte het licht vande Kaers daer niet door passeren/ en de schaduwe achter het Glas sal duyster zijn. Soo men dan tegen het Glas aen siet/ soo sal het licht van de Kaers op het Glas wederom te rugge steuiten met soodanigen klaerheyt als het daer tegen aen komt; om reden dat het daer niet door passeren en kan.

Even op soodanigen wijse aenmercken wy alhier de Comeet gheweest te zijn/ daer de stralen van de Son zijn door ghepasseert/ die den siender als een Roede heeft aenschouwt/gelijck 't hem oock vertoont heeft.

HET SESTE LIDT.

Door wat reden de Comeet meer Graden heeft verloopen door den Sodiack, als in de Comeets-wegh, en somtijdts meer in de Comeets-wegh als in den Sodiack.

'T IS sulcx/ dat als de Comeets-weg de Circkelen der lenghte (gaende vande eene Sodiackx-Pools door d'ander) met een heelen scherpen hoeck heeft doorsneden/

sneden/ dat de Comeet meer Graden moet af-vorderen in den Comeets-wegh/ als in den Zodiack/ en wanneer de Comeets-wegh de selve Circkelen recht-hoeckig doorsnijt/soo moet de selve meer Graden af-vorderen in den Zodiack / als in sijn eygen wegh / om reden dat de selfde Comeets-wegh heeft gehadt op sijn grootste 48 Graden Zuyder-breete / soo dat aldaer een Graed ontrent niet meer als ruym 40 Minuten groot-ronts Graden bedraeght/ en daerom is oock de proportie als 2 tegen 3 op sijn grootste/om dit selve noch beter te verstaen/ so sullen wy dit met het Figuer No. 4 aenwijsen.

Laet FG zijn den Ecliptica-Linij. B de Pool des selfden. HDI de Comeets-wegh/wanneer nu de Comeet A doorsnijt de Circkel-boog B o in A. soo is HA langer als F o, soo dat de Comeet meer Graden verloopt in sijn wegh HA: als in den Ecliptica-Linij. Maer als de Comeet gekomen is tot D en E: soo is DE minder als MN: so dat de Comeet dan meer Graden af-loopt in den Zodiack als in sijn eygen wegh.

Dit kan noch anders bewesen worden/ maer niet met soo grooten verschil/ want als de Comeet wert gesien uit den Aerdt-kloot / zijnde ontrent den Aerdt-kloots-wegh / ghelijck in de Figuer N. 1. te sien is : soo sal de Comeet o meer Graden in den Zodiack af-loopen/(wel-verstaende uyt den Aert-kloot z te sien) dan of hy uyt het Center der Sonne gesien wierde / en dat om dat het Center der Sonne en het Center van den Aerdt-kloot den halven Diameter van den Aerdt-kloots-wegh verscheyden zijn. Maer so de Comeet de distanty van de Son hadde/ofte gelijck de vaste Sterren/daer soude geen of weynigh verschil door konnen bespeurt werden/en dat door haer extraordinare veerheyt.

HET SEVENDE LIDT.

Wat de oorsaeck zy van den extraordinaren snellen loop des Comeets.

OM dit eerst met een Exempel te verklaren/ 't welck ick vertrou dat een yder sal konnen verstaen / soo sullen wy daer toe nemen de Vloet van 't water; waer toe wy Exempel-wijse stellen den gantschen Oceaen, die men sijn Vloet (als men in de ruymte is) niet wel kan na-speuren. Maer wanneer men komt uyt den grooten Oceaen, ontrent het Canael van Bruston, soo verneemt men die met een stercke stroom het Canael in te trecken: En hoe dit Canael nauwer wort/ hoe de Stroom snelder loopt; 't welck voortkomt uyt de extraordinare parssinge/ want de wateren tegen de hoecken van het Lant/ (welck ick stel tusschen Poortlandt en de Kiskassen, ofte Cabo de la Hage) opstijght / en dan te hestiger door de enghte passeert / en die gepasseert zijnde van langhsamer-hant wederom begindt te verminderen.

Even op soodanige wijse stellen wy de loop des Comeets te zijn/ waer toe wy bereyt hebben het Figuer No, 1.

Alwaer A de Son beteeckent. B den Aerdt-kloot, B L K den Aertkloots-wegh. C. de Maens-wegh rondom den Aerdt-kloot. F G H I Q de Comeets-wegh/ den Aerdt-kloot B wort gevoert om sijn As, met de gansche Maens-weg van B naer L, de Comeet F ter contrarie van F naer G; Soo men nu uyt den Aerdt-kloot B de Comeet F komt te sien/ ontrent 2 a 3 Graden in Libra: (wel-verstaende dat wy den buytenste Circkel met de 12 teeckenen stellen voor den Sodiack) en den wegh des Comeets F H I Q moet aengemerckt worden over kant/ snijdende den Sodiack met een hoeck van in de vijftigh Graden. Gelijck wy in 't eerste Hooft-deel verhaelt hebben/ soo sal de Son uyt den Aerdt-kloot moeten gesien werden/ ontrent 26 a 27 Graden in den Schutter. Ick spreke van de eerste Observatie gedaen den 18 December 1664/ soo moet den Aerdt-kloot ge-weest hebben op die tijdt ontrent 26 a 27 Graden in Geminij.

Soo nu de Comeet F (tzedert den voornoemden dito) is verloopen tot den 26 dito in G, en den Aerdt-kloot van B in Z: soo sal de Comeet G uyt den Aert-kloot Z gesien werden/ weynigh Graden in Virgo, en de Son sal gesien werden ontrent 5 Graden in Capricornus: soo moet den Aerdt-kloot ontrent 5 Graden in Cancer wesen. Soo dat de Comeet G den Aerdt-kloot Z veel nader is als de Comeet F den Aerdtkloot B is: soo dat nu de Comeet G en den Aerdtkloot Z malkander beginnen te perssen/ (gelijck wy by Exempel vande Vloet van 't wa-ter geseght hebben) soo heeft dan de Comeet moeten snelder loopen/ om reden: dat den Aerdt-kloot met de gantsche Maens Vloet veel swaerder Lighamen zijn geweest als 't Lighaem van de Comeet/ soo dat den Aerdtkloot moet aen-gemerckt worden voor het Landt daer de Wateren teghen op stijgen/ en met een groote snelte soecken door te passeren. Alsoo heeft de Comeet sijn Vloet alhier tegen den Aerdtkloot moeten perssen/ en daerom met een groote snelte daer door gepasseert/ het welck tusschen de Comeet H en O is geschiet/ zijnde tusschen den 27 en 30 December/ soo datter 67 Graden in den Sodiack zijn afgheloopen in die tijdt. Wy stellen dan dit geweest te hebben tusschen den 28 en 29 dito/ als na-mentlijck de Comeet W en den Aerdtkloot R; die aldaer malkanders Diameters in een rechte Lijn mette Son zijn gepasseert/en so dra dese gepasseert zijn geweest/ soo is de loop des Comeets van dag tot dagh vermindert/ gelijck in de Tafelen des Comeets loop te sien is/ even gelijck wy door de geperste Vloet des Waters moeten aenmercken.

En of schoon yemant dit niet en wilde aen nemen/ ghelijck ick vertrou datter eenige sullen zijn/ en voornamentlijck die/ die de stellinghe des loopenden Aerdt-kloot tegen spreken/ (het welck wy in 't volgende noch nader sullen verklaren) soo ist evenwel sulckx/ dat dit met onderstellinge kan aengenomen werden/ om dat de natuerlijcke reden/ benessens de Observatie sulckx toestaet.

Wy hebben dan verklaert met onderstellinge/ wat de oorsaeck is van den snel-len loop des Comeets/ 't welck wy aengenomen hadden te bewijsen.

HET ACHTSTE LIDT.

Waerom wy de Comeets-wegh stellen rondom de Son, Paralel met den Aerdt-kloots-wegh.

YEmant soude mogen vragen wat my bewogen heeft / dat ick de Comeets-wegh F G H I hebbe gestelt boven den Aerdt-kloots-wegh T S r z Paralel met den selfden/ getrocken uyt de Sonne A als het Center.

Dat kan een yder (die een weynigh kennis heeft van de stellinge des Hemels) begrijpen/ want soo deselfde wierde gestelt binnen den Aerdt-kloots-wegh / soo soude de Comeet hem hebben moeten vertoonen / als de Mane met aenwassinge en afneminge van Lighaem / 't welck men niet heeft konnen bespeuren : En of yemant al seyde dat het niet mogelijck soude zijn om te bespeuren/ so ist efter sulkx dat indien de Comeets-weg wierde binnen den Aerdtkloots-wegh ghestelt/ soo soude men de Comeet niet hebben konnen sien uyt den Aerdtkloot/ in Libra, Leo, Gemenij, Taurus; maer ter contrarie in andere teeckens/ waer uyt men genoegsaem kan besluyten/ dat de Comeets-wegh nootsakelijck boven/ ofte buyten/ om den Aerdtkloots-wegh moet gestelt werden/ volgens dese stellinge.

HET NEGENDE LIDT.

Dat de Comeets-loop ons meerder versekeringh doet van een loopenden Aerdt-kloot, dan de Planeten, hoe wel de Planeten sulckx genoegh voldoen.

HEt principaelste dat aenmerckens waerdigh is/ dat ick inden wonderlijcken loop des Comeets hebbe bespeurt/ is voornamentlijck dit :

Hoe het mogelijck konde wesen/ dat een Lighaem tegen de ordre der teeckenen sulck een snellen loop konde doen door den Hemel / daer nochtans de generale Sons Vloet hem tegen komt/ die hem soeckt te stutten / (even gelijck een Schip voor de Wint zeylende/ teghen de stroom) noch sulck een snellen loop kan afvorderen/ soo ist na dat ick dit gebalanceert hadde/ ghelijck in't sevende Lidt is verklaert/ soo konde dit met de natuerlijcke rede plaets grijpen.

Maer als ick nu dit wat nader gingh examineren met de stellinge eens vasten ofte onbeweeghlijcken Aerdt-kloots / na 't gevoelen van Ptolomeus, soo scheen my hier de grootste onmogelijckheyt/ in die op het duysenste deel by het voorgaende niet was te vergelijcken.

Want

Want wy dacht eerst onmogelijck hoe sulck een loop soo snel konde geschieden tegen de generale Sons Vloet / die alree meer als een Jaer werck heeft aleer hy eens omdraeyt / om dat hy buyten den Aerdtkloots-wegh is.

Maer mette stellinge eens vasten ofte onbeweeghlijcken Aerdt-kloot / alwaer de gantsche Sphere des Hemels in de tijdt van 24 uren omdraeyt. Om dan tegen sulcken snellen loop noch 20 Graden in den Comeets-wegh af te vorderen / en 30 Graden in den Zodiack / tegen de ordre der teeckenen / dit en kan met geen Mathematice reden bevestight worden.

Of men nu hier tegen wilde seggen dat Godt almachtigh is / en om dat wy sulkx niet konnen begrijpen te meerder reden hebben om de Almogentheyt Godts noch stercker met verwonderinge uyt te roepen.

Sulckx wil ick garen bekennen / maer Godt de Heer heeft ons oock begaeft met een redelijck verstant / die oock wil dat wy het na reden sullen gebruycken / en alsoo Godt de natuerlijcke werckinge soodanigh heeft bemachtight / om sijn bevelen uyt te voeren / soo ist dat wy de Ordonnantie Godts na de nature konnen oordeelen soodanigh / dat sy tegen de selve niet en moet strijden / want of wy altijt strijdigh wilden in de natuerlijcke dingen iet voortbrenghen / het gene niemandt soude konnen verstaen / sou men dat dan konnen solveren met het seggen: Godt is Almachtigh. Dat sou een middel wesen om te twist-reden / daer nochtans Godt alle dingen in sulcke geschickte ordre en proportie heeft ghestelt / die van de Menschen konnen begrepen en bepaelt werden / maer door yemandt die sulckx met kennisse onderschept / moet uytroepen: O wonderlijcke ordonnantie Godts! en vint duysenderley stoffe / om Godts almogentheyt / en voorsienigheyt / door de Wereldt te verbreyden. Daer men anders als een onredelijck Schepsel nergens van soude mogen weten en seggen door de luyigheyt ofte onachtsaemheyt. Godt is almachtigh / voorwaer de natuerlijcke rede die leert ons anders / ghelijck wy u in dit Lidt klaerlijck hebben bewesen.

HET TIENDE LIDT.

Dat de stellinge eens vasten of onbeweeghlijcken Aerdt-kloot ons geen ware beeltenis des Hemels kan vertoonen, om den loop des Comeets na waerheyt te doen blijcken.

Op dat wy dan door het contrarie het voorgaende noch soude vaster maken / om dat een yder de waerheyt te beter mochte geloof geven / en alsoo ick seer wel weet dat dit heftigh sal bestreden worden / niet van die / die kundig zijn / maer van die gene die de minste kennis hebben van de stellinge / ofte ware beeltenis des Hemels.

Soo sullen wy dit met een Figuer vertoonen / om dat het een yder te beter soude begrijpen.

Laet daer toe bereyt zijn de Figuer N. 2. alwaer A den Aerdt-kloot beteec-

kent,

kent. B de Maen. B G de Maens-wegh. C de Son. CH de Sons-wegh. D de Comeet. DF de Comeets-wegh.

Stelt nu dat volgens dese stellinghe / alle de gantsche Sphere geduerigh alle vier en twintig uren bewegen / rondom den Aerdt-kloot A van H naer r van r naer x, en van x naer c. Nu dese Comeet dus danigh beweeght zijnde/ moet hem nu wederom bewegen van D naer F, ende dat met een aenwassende snelheyt/ en wederom met een afnemende vertraegheyt/ van 't welck alhier geen of weynigh reden konnen by gebracht worden / die ons konnen alles vertoonen/ gelijck het vorige gedaen heeft.

Maer nadien my oock wel bekent is dat sy sullen een Rondt-drager practiseren/ waer in de Sterre sal ghestelt worden te loopen/ als om 't Center I. Dit nu alsoo wesende/dat den gantschen Inront D K L wort beweeght rondtom den Aerdt-kloot/ en dat het voort sich beweeght om syn Center, soo en sluyt het in 't alderminste de Hemelsche Sphere niet/maer dat kan ten uyterste niet meer als ontrent een teecken afloopen / het welck noch veel verschilt van Libra tot in Aries, en soude dan wederom moeten te rugge deysen.

Wy sullen dan dit Inront soo groot stellen alst mogelijck is. Als K m N; soo men uyt den Aerdtkloot nu Linien imagineert / over de uyterste rakinge der circomferentie / als d o en R p; soo kan dit niet meer als ruym 90 Graden afloopen / als van Libra tot Cancer; soo men stelt dat de gantsche Sphere alle dagen boven dien noch ontrent 1 Graed in den Zodiack vordert.

Soo soude het Center Q (in de tijdt van een Maendt konnen verloopen een geheel teecken) ontrent I komen te staen/ ende in plaets dat de Comeet r wert gesien ontrent Cancer, soude boven in Leo niet konnen ghesien werden. Oock soo soude de Comeet r (als hy den Aerdtkloot begon te naderen) wederom met de ordre der teeckenen beginnen als van r naer D. en in plaets van den Aerdtkloot af te wijcken/ en kleynder in de ooge des sienders te verschijnen/ soo nadert hy hem/ waer door hy een snellen loop behoorde te krijgen/ soo vertraeght hy/ en gaet met de ordre der teeckenen voort / soo dat dese stellingh noch niet als ongerijmtheyt voortbrenght / en gantsch geen beeltenis des waren Hemels kan vertoonen.

Doch ick vertrouw evenwel dat sommige noch souden willen practiseren een ander Inrondt / als S T V W; soo men dan uit den Aerdtkloot A aensiet de Comeet x een weynigh in Libra; en de Comeet W siet men in Aries, soo dat dese stellinge 't gesicht des Zodiackr voldoet / maer nu most hem de Comeet wederom wassende en afnemende van Lighaem (als de Maen) vertoont hebben/ en dat heeft men niet konnen bespeuren doch of 't also waer/ wat sal dit nu voor een stellinge zijn? met wat voor regelicheyt sal dese gestelde Inront sig nu konnen bewegen met de generale Sphere; die al t'samen om het Center vanden Aertkloot haer beweg en/ en dese Comeets-wegh omvanght den Aerdtkloot / die haer

bewe-

bewegingę om haer Center moet hebben/wilse de Comeet vertoonen/ ghelijck geschiet is : Maer dese Comeets-wegh moet dan slingeren heel irregulier. Ja ick segge onmogelijck / want al wat beneden sijn Center gesoncken is/ is sijn bewegingh hinderlijck/ ja strijt tegen de bewegingh in 't heel al.

Soo dat de eerste stellinghe met een loopenden Aerdt-kloot dese Comeet alles vertoont/ watmen daer in heeft konnen bespeuren / en dat so geschickt met ordre sonder kromme omwegen/ en oock de waerheyt selfs isser in te sien / die een yder behoort te betrachten/maer vele willen met halsterrigheyt haer opinie uytvoeren/ sonder iet dat reden-kunstigh is by te brengen/en dat wis-konstigh hem vertoont om verre stooten.

HET ELFDE LIDT.

Waer in gehandelt wert dat de Comeet het dispuyt te niet maeckt, tusschen verscheyde Theologanten en Astronomisten, over de beweeghlijcke en onbeweeghlijcken Aerdt-kloot. Even gelijck door de verre Schip-vaert de superficiale vlackte des Aerdt-kloots (die men voor die tijt geloofde) is wech genomen.

Door het gene dat hier voren verhaelt is/ blijckt genoegh dat de Comeet ons dient als een tweede Schip (ick segge het Schip) dat het dispuyt heeft te niet gedaen/van dat den Aerdt-kloot soude een superficiale vlakte/ ofte een ront Lighaem zijn / 't welck ons de verre Schip-vaert heeft gheopenbaert / dat de Sonne hem altijt rondtom den Aerdtkloot beweeght; ofte beter geseght den Aerdtkloot rondtom de Son / het welck doe is van de Christen Kercken aengenomen / daer men van te voren die by na als onchristent hielt / die nochtans de waerheyt daer van geloofden.

Even alsoo is't met de loop des Comeets/ die ons bekent maeckt dat den Aertkloot niet stille in't Center van de Hemelsche Sphere leght / maer dat de Sonne soodanigh moet aengemerckt werden/ en den Aerdtkloot beweeghlijck / die door de generale Sons Vloet in de tijdt van een Jaer wort gevoert rondom de Son/ en dagelijckx om sijn As ; waer door de tijden en stonden worden onderschepden/ en ons de Somer en Winter maeckt / en boven dien in dese bewegingę met den As altijt gestreckt blijft na een oort des Hemels.

En of schoon de meeste menighte van ghevoelen zijn/ dat de Hemelsche Sphere haer bewegen/ om dat sulckx in de ooge des sienders soodanigh schijnt / soo moeten wy dit niet aenmercken met ons gesicht/ of wy sullen bevinden dat wy dwalen ; maer soo men dit aenmerckt in der waerheyt / na de reden des verstants/ die wy voornamentlijck alhier moeten te werck stellen/ en alles ondersoecken/ of

het geen wy oordeelen een oordeel is dat ons van onse kintsheyt is by gebleven/ sonder eenighe nader opmerckinghe / soo laet ons dan van dese kinderlijcke ghewoonte ons afleyden / en komen tot de Mannelijcke kennisse / en ondersoecken wat hier plaets grijpt.

Soo sult ghy u selven overtuyght vinden / en bekennen dat ghy altijt onkundigh zijt blijven hangen aen u oogh / 't welck u bedrogen heeft / want de reden der natuerlijcke kennisse sullen u leeren onderscheyden de waerheyt/ en soodanig een verbont met u gesight maken / dat ghy voortaen niet meer sult betrouwen op u verstant en gesicht/ elck bysonder; maer sult die als de Trouw aen malkander verbinden/om reden dat sy tsamen een natuerlijcke toestemminge konnen geven/ of het geen daer men die toe gebruyckt / met waerheyt mach mede of teghen ghesproken werden.

Dit dan soodanigh gebruyckende/ voornamentlijck in dese materie / over den loop des Comeets/ soo twijffel ick niet of ghy sult die stellinge des beweeglijcken Aerdt-kloots toestaen. Om dat ghy het contrarie (gelijck wy bewesen hebben) sult oordeelen met geen reden kan ghesondeert werden / en over sulckx het ander aennemen / waer in de waerheyt soo klaer als de Sonne hem vertoont / die ick vertrou dat een yder soeckt te betrachten/ 't welck ick van herten wensche.

HET TWAELFDE LIDT.

Hoedanigh den loopenden Aerdt-kloot moet aengemerckt werden.

YEmandt en moet sijn selven niet inbeelden / wanneer den Aerdt-kloot beweeghlijck ghestelt wert rondtom de Sonne / draepende om sijn As, ghelijck in de Figuer No. 6. wert aengewesen/ alwaer A de Sonne / B C den Aerdtkloots wegh beteeckent / wanneer men nu seght dat door de ghenerale Sonsvloet A, den Aerdtkloot C wert gevoert tot B; in de tijdt van 24 uren / en dat den Aerdt-kloot C hem keert om sijn As, dat de distantij C B soude zijn de circumferentie des Aerdt-kloots / soo soude den Aerdt-kloots-wegh bekent zijn sijn gantsche circumferentie : namentlijck soo veel circumferentie des Aerdt-kloots/ als den Aerdt-kloot in de tijdt van een Jaer keeren doet rondtom de Son / waer door de distantij der Sonne van den Aerdt-kloot soude bekent zijn. Daer uyt soude volgen dat het Center der Sonne soude distant zijn van 't Center des Aerdt-kloots/ soo veel halve Diameters des Aerdtkloots als de selve keeren doet om de Son/ in de tijdt van een Jaer/ de welcke ten uyterste soude bedragen 365 $\frac{1}{4}$ halve Diameters des Aerdt-kloots. Dit soo wesende / soo behoortmen te vinden ruim 9 Minuten Paralaxis der Sonne. (Die nochtans volgens de Observatie van Philippus Lansbergen, niet hooger wert gestelt te zijn als 2 $\frac{3}{10}$ Min. En soo men de Sonne C (ick spreke van 't Figuer No. 5.) stelt den Aerdtkloot te zijn/en de circumferentie van No. 5. de Sonne/ en soo men uyt den

den Aerdt-kloot C den halven Diameter der Sonne A B bevint 15 Minuten/ soo soude (volghens 't voorschreven) den halven Diameter des Aerdt-kloots in proportie staen tegen den halven Diameter der Sonne/ als 1 tegen $1\frac{17}{100}$ schaers/ soo dat haer Lighamen tegen malkander soude staen/ na genoegh als 1 tegen 4/ die nochtans (volgens Philippus Lansbergen) wel soude staen in proportie als 1 tegen 434 mael. Waer uyt dan genoegh kan afgemeten worden dat den Aerdt-kloot meer wech gevoert wort in den Aerdtkloots-wegh/ in de tijdt van 24 uren om de Son/ als de circumferentie des Aerdtkloots.

Maer om te weten hoe veel distantij hy meer gevoert wert dat is niet wel mogelijck/ om dat men geen ghesondeerde verscheyde gesicht ofte Paralaxis kan krijgen/ daer men eenighsins hem op vertrouwen mach.

Oock soo zijnder vele die de Paralaxis der Sonne soecken willen/ wanneer de selve hem verheft boven den Horison, het welck onmogelijck is/ want soo men in 't Figuer No. 5. a voor den Aerdtkloot stelt/ en C de Sonne/ en B den siender om de Sonne te observeren/ soo ist dat b aensiet de Sonne C in den Horison, met een rechte Linij als b c; soo is den hoeck a b c recht/ en a b den halven Diameter des Aerdt-kloots/ alsoo dat hier verder niet bekent is: maer dat het mogelijck waer/ dat men in het Center des Aerdtkloots a de Sonne konde waer nemen/ op die selve tijdt (hoe hoogh hem die verheven hadde) soo soude den hoeck a c b bekent zijn/ waer door 't begeerde soude konnen gevonden werden.

Maer vele willen uyt b de Sonne C aensien met een scherpen hoeck/ en stellen den hoeck b a c recht/ soo soude het verschil (van den hoeck b) tusschen den rechten hoeck voor den hoeck a c b zijn/ maer sulckx is onmogelijck/ en het selve strijt oock tegen de Meet-kunst/ volgens de 18 Propositie van het derde Boeck Euclydis, want soo men stelde de hoeck a recht/ en den hoeck b een scherpen hoeck/ soo soude de gesicht-Linij b c geen aenraeckende Linie zijn; maer soude moeten de circumferentie snijden/ ja het zy hoe verre men de distantie stelde of imagineerde. So men door eenich verscheyde gesigt (ofte beter gesegt paralaxis) bevont dat de hoeck a b c een scherpen hoeck was/ so souden dan alle Instrumenten niet bequaem zijn/ om de hoogte van Son en Sterren af te meten (om reden) dat zy alle uyt een rechthoeck werden beschreven/ daer het anders soude moeten een plomp-hoeck zijn; want de Linij a b aensiet altijt het Zenith, waer uyt volgt/ volgens het voorverhaelde/ dat dit niet kan bestaen; en nochtans soo werde veele Figueren van veele Schrijvers soodanigh gestelt/ maer ick vertrouwe dat zy sulckx doen alleenelijck om maer exempel-wijse te toonen/ hoedanigh sy haer meeningh soecken te verklaren/ ofte men soude het anders voor een mis-stellinge moeten aennemen.

Maer om sulckx uyt te vinden/ soo het mogelijck waer/ wanneer de Sonne eenige Graden boven den Horison verheven was/ daer van hebbe de selve Schrijvers oock particuliere Figuren en verklaringe van ghestelt/ die beter fondament hebben dan de voorgaende.

HET DERTHIENDE LIDT.

Waer in den loop des Aerdt-kloots in den Aerdt-kloots wegh in't particulier wert aengewesen, hoedanigh die ghestelt werdt te bewegen.

LAet ons daer toe dienen de Figuer No. 6. alwaer A de Sonne beteeckent / en de stralen uit de selve schietende tot aen ofte buyten de Aerdt-kloots wegh/ soodanigh men die wil imagineren/ die den Aerdt-kloot voert rondom de Zon/ inde tijdt van een Jaer / soo voert sy niet alleen den Aerdt-kloot B maer oock de gantsche Aartkloots vloet o q p van C naer B, den Aerdtkloot hem dagelijckx bewegende op syn Aspunte o en p, door den Aerdtkloots vloet o q p die hem de bewegin ghe geduyrich onderhoudt; soomen nu in alle dese gestelde beweegenisse niet anders aen en merckte als tot noch toe gesegt is/ soo soude den Aerdt-kloot C wanneer hy gekomen was in B de Aspunte o en p inden Aardt-kloot B moeten ghestreckt staen inden Aerdt-kloot C, als c en r daer de selfde nochtans moeten zijn N en K paralel met o p.

Soo dient men hem dan te imagineeren een Aerdt-kloots as vloet/ die oock met de generale Sons-vloet met den Aerdt-kloot gelijckelijck gevoert wert om de Zon/ welcke wy stellen te zijn e f g die hem beweegt om het Center des Aerdt-kloots/ tegen de ordre der tekenen/ als van g naer f en van f naer e, soodanigh/ dat wanneer de Sons vloet den Aerdt-kloot met syn byhebbende vloeden hem in de tijdt van een Jaer voert om de Son met de ordre der tekenen/ alsoo desen Aerdt-kloots as vloet om den Aerdt-kloot inde selve tijt een keer tegen de ordre der tekenen.

Waer mede den Aerdt-kloot met de asse des Werelts altijt wort ghehouden te wijsen naer een oort des Hemels / welcke vloet doet van plaets veranderen de stralen der Sonne op den Aerdt-kloot soodanigh / dat al wat aen de eene zijde wert verlooren / de andere zijde weder ontfanght/ en maeckt alsoo het verlengen en verkorten der daghen en nachten / welcke beweginghe der asse inden Aerdt-kloot moet aengemerckt worden / even als den loop der Sonne dagelijckx vordert in de Sodiack met de stellinge eens onbewegelijcken Aerdt-kloot.

Dese vloet vertoont ons schijnbaerlijck / als of de Sonne wierde gheschroost benoorden en bezuyden den Equinoctiael niet paralel met de selfde / maer even als in 't Figuer No. 3. alwaer wy stellen den Equinoctiael d c b, de Son in b schijnt een keer te doen in de tijt van 24 uren/ van b door f, en g door h tot in i, waer door den Aerdt-kloot soude verlicht werden soodanigh/ als ons de Winter en Somer bekent maeckt / door het hoogh en laegh gaen der Sonne / alle dese veranderinge maeckt ons den Aerdt-kloots as vloet.

Sommige

Sommige willen (gelijck oock Dirck Rembrantsz van Nierop) dat dese beweginge tegen d'ordre der tekenen ontstaet/ om dat de generale Sons vloet/ hoe nader de Son/ hoe dunder en snel loopender is; soo wil hy dat die met meerder kracht voorby W passeert naer g, dan die voorby f passeert naer g, en dat om die oorsake van de Sons vloet/ den Aerdt-kloot jaerlijckx een keer doet niet om syn as/ maer met syn as altijt gestreckt te staen na een oort des Hemels: het zy dan of suckx geschiet door een Aerdt-kloots as vloet/ als e f g die de selve werckinge doet/ en alsoo den Aerdt-kloot in eenen standt houdt/ en generalijck wert ghevoert met veranderinge van plaets/ om de Son en den Aerdt-kloots vloet y q doet hem bewegen dagelijckx om zijn as/ welcke vloet keert van q op z naer y. waer door de Sonne schijnbaerlijck alle veranderinge maeckt en waerlijck den Aerdt-kloot.

Symon Stevin noemt dese beweginghe een Seilstenigen stilstant/ in't tweede Voorstel/ van't derde Boeck/ zijns Hemels Loop/ met een roerende Aerdt-kloot/ niet om dat hy stil moet aenghemerckt werden/ maer om dat hy wil dat men het sal stellen/ even als oft het met een Seilsteenigen stant ghehouden worden/ die hem jaerlijckx even wel een keer veroorsacken soude/ tegen de ordre der tekenen/ gelijck onsen gestelde Aerdt-kloot as vloet sulckx betooght/ dogh alsmen dit alsoo bemerckt/ soo is't dat men wel kan seggen Aerdt-kloots stilstant/ (om dese reden) want soo men een Dose (daer in een Compas roos op een penne draeit) rondom draeit/ soo blijft even wel de rose met de naelde ghestreckt na een oort des Hemels sonder veranderinge/ even alsoo wort den Aerd-kloot gehouden na een oort des Hemels/ na't gevoelen van Symon Stevin, en het selve is oock in de Natuere soodanigh aen te mercken/ daerom soo men stelt dat de ghenerale Sons vloet komende uyt de Sonne A voerende met hem de generale Aerdt-kloots as vloet e f g, soo is't dat men hem kan imagineeren/ dat de Sons vloet gaende van C naer B, druckt teghen den Aerdt-kloots as vloet g f e, waer door de circumferentie e f g nootsaeckelijck moet bewegen van g naer f en e even als twee raderen die op malkander staen/ soo de eene wort beweeght van Westen naer Oosten/ soo sal d'ander hem contrary bewegen vanden Oosten naer Westen/ sonder dat de selve eenighe beweginge in hem heeft/ maer alle syn bewegingh door het bewegende rat ontfanght/ even alsoo moeten wy dese Aerdt-kloots as vloet ofte bewegingh verstaen/ dat die niet uyt hem selve/ maer door de generale Sons vloet wert veroorsaeckt; want dat men wilde stellen iet te bewegen tegen de ordre der tekenen/ dat kan de Natuire niet wel lijden/ om dat sulcks nergens hem openbaert in eenighe beweeghelijcke ofte stilstaende lichamen (hoewel sulcks nochtans ons is vertoont inde Comeets wegh/ waer van wy eenige oorsaken onderstelt hebbe/ dogh dit moet men voor iet extraordinaer boven de dagelijcksche stellinge/ als wat bysonders aennemen) soo is't dan of men stelt Aerdt-kloots Seilsteenigen stilstant/ ofte Aerdt-kloots as vloet/ het is al even het selve/ om dat het syn oorsaeck uyt de Sons vloet ontfangt: maer iemant sal veel beter dese stellinge leeren verstaen met een Aerdt-kloots as vloet/ dan met een Seilsteenighen stilstant/ hoe-wel de Aerdt-kloots as vloet is een oorsaeck vande Seilsteenige stilstant/ waer door hy gehouden wert altijt gestreckt te staen met de asse naer een oort des Hemels.

Dit alles op soodanige wijse aenghemerckt zijnde / men sal weynigh swarigheyt vinden inde beweginge der selve/ en voor geen wonder houde/ 't geene geen wonder en is.

Ja noch minder wonder als oit voor desen / om dat den loop des Comeets/ gelijck wy te syner plaetse hebben aengheweesen sulckx wegh neemt / en ons in't heel al een bewegelijcken Aerdt-kloot openbaert.

Boven al het geene dat gheseyt is / moet men noch iet bysonder aenmercken/ (namentlijck) de beweginge inde Aerdt-kloots weghs as/ als l en s die men onder-stellen moet / dat inde tijt van een Jaer haer beweghen tegen de ordre der tekenen / beneffens oock den Aerdtkloot ontrent schaers een minute / soo dat de as l en s t' einde het Jaer/ komen te staen in T en V, waer upt volght/ dat den Aerdt-kloot oock even soo veel / mitsgaders den Aerdt-kloots vloet is op de selve wijse beweeght / niet om syn as/ maer in syn Center / soo dat den Aerdt-kloot door die beweginghe al tot syn aspunt toe/ is verlicht geweest / aleer hy een keer door de generale Zons vloet om de Son gedaen heeft / dit ontstaet om de vaste Sterre Loop in breete te ghemoet te komen / die in de tijt van honder Jaren ontrent een gr. 20 m. schijnt te verloopen met de ordre der tekenen / so dat de Lent ofte Herfst snee hier door oock schijnt te veranderen / tegen de ordre der tekenen: Dogh hoewel sulck verloop weinigh is / als Jaerlijckx ontrent 51 secunde, soo is 't even soodanigh / dat in veel hondert Jaren dit nogh veel komt te bedragen/ gelijck men bespeuren kan inde vaste Sterre / die ontrent een teken met de ordre der tekenen zijn verloopen.

Dit selfde heeft den voornoemden Nierop, als oock Abraham de Graef aenghemerckt/ in syn Sterre-kunst/ in 't tweede Hooft-deel/ pag. 18 en 19.

Men soude alhier noch vele particuliereteiten inde Astronomia konnen by brengen/ maer agte sulckx onnodigh / om dat de materie deses Inhouts sulckx niet en vereischt; maer alsoo ick door den Loop des Comeets den beweegelijcken Aerdt-kloot / als onwedersprekelijck / hebbe ghestelt meer als voor desen oit heeft konnen geschieden/ (hoe wel noghtans alles klaer genoegh vertoonde) soo dacht my/ dat ick beneffens die materie oock genootsaeckt waer (het beeltenis des Hemels als een stellinge des bewegelijcken Aerdt-kloots) alhier by te voegen/ het welcke wy gedaen hebbe; en soo iemant inde observatie des Comeets / ofte voornamentlijck inde onderstellinghe der selve lede iet contrary / en wat beters voor den dagh braght / het soude my lief zijn sulckx t' aenschouwen; want alles wat hem in de ruimte des Hemels openbaert / waer van men iet sustineert / sal altijt door verloop van tijt/ en somtijts wel op staende voet door een anders Concept/ noch op een beter wegh ghebracht werden/ waer in de waerheit hoe langer hoe meerder door geopenbaert wert/ sulckx is niet allen te bespeuren in dese Oeffeninge / die meest met onderstellinge wert gestelt / maer selfs in alle hant-wercken / die altijt van tijt tot tijt werden gebracht tot een beter

E Y N D E.

N°. 16. Monarchy of geen Monarchy in Engelandt door Willem Lelly tractaat 40. Pagina (26) voorseyt de Doot van de laaste Coning al 80 jaren geleden een het geschiede door Nostradamus gepropeheert, dit boeck wiert gedruct ontrent het jaar 1578 inde negende Century, aldaar staat, de Senat de Londres Mettront à Mort leur Roy: Etc.

N°. 16 een gesicht van een Croone inde lucht bouen Oranje tractaat 35. A°. 1665

N°. 16. het Openen van de Orgelpijpen der Loeterssen tot Amsterdam Etc

N°. 16 Deductie gestelt ~~tot~~ onderrichtinge van den Coning van Groot Brittanien. in verscheyde Poincten vervalt in zekere Anwoorde van wegen zyn May^t gegeven aan den Ambassadeur van de Ho: Mo: heeren Staten op Pag (94) aldaar staat Ysabella Jonston Eysschers se in Rau actie Contra Pieter Steenhuysen en Evers van Duyren Verweerders in Sept. 1662 Provisionele Sententie gepronuncieert op den 24 Oct of 1663 is daar ~~na~~ inne Sententie ten Principale gegeven beyde tot voordeel van de Eyssersche waar zy de voors Verweerders syn gecondemneert als borge gebleven zynde voor eenen Adam Mason Engelsman gewoont hebbende tot Roschello aan de Eyssersche te moten betalen t'gunt de zelve Mason inden jare 1657 hadde ontfangen over een Erffenisse gevallen inden jare 1645 daar naar de Eyssersche inden jare 1660 begonte vernemen

N B dese Borchtocht van Pieter Steenhuysen en Evert van Duyren is geschiet op het versoeck van de Heer William Davidsone die de Penningen oock heeft ontfangen en daar na weer heeft moeten uyt keeren met de kosten en oock tractaat 16 A°. 1664 gedruct

N° 16 . . tractaat 40 op Pagina (26) 27) 28) 29) 30)
(31) 32) 33) 34) 35) is een Prophezye van den witten
koning geschreven over 900 jaren wegens Carel den
laasten koningh ziet in Nostradamus in de negende
Centurij, de Staat of het Parlament van Londen zal
haren koning aan een kant helpen, en noch int
tractaat 40 op Pagina (28) wert verhaalt dat de
Schotten haar koning aan de Engelschen hebben
verkocht voor twee hondert duysent Ponden Steerlinck
Ziet voort dit geheele tractaat 40 onder de tytul
Monarchy of geen Monarchy

